

FÜGGELÉK

Tartalom

Ismerősei Árvai Sándorról	3
Énekek szerepe Árvai Sándor életében	6
Az adatközlő és kutató közötti kapcsolat	11
Árvai Sándor életének és repertoárjának kapcsolata	15
Rendszerezés	21
Szöveggyűjtemény	26
I. Pásztordalok	26
7/B. Sír a bárány, bóg az anyja... (2021.10.16.)	50
7/C. Ugat a kutyám, a Rajna... (2021. 12. 11.)	54
15. Én Istenem adjál esőt... (2021. 12. 11-12.)	68
16. Kint a pusztán van egy kopár legelő... (2021. 12. 11-12.)	69
17. Kifeküdt a gulya harmat szállásra... (2023. 02. 26.)	69
18. Pallagon legel a juhóm... (2023. 08. 23.)	70
19. Leégett a szentpéteri hodály... (2023. 08. 23.)	72
20. Legén, legén, szegény juhászlegény... (2023. 08. 23.)	72
21. Gulyás, gulyás, hortobágyi gulyás... (2023. 08. 23.)	73
23. András-napja van már... (2023. 12. 30.)	74
25. A gulyások, a gulyások... (2024. 04. 20.)	75
26. András-nap után gyön a felleg... (2024. 04. 21.)	76
27. Nem akar a vezérüröm legelni... (2024. 10. 26.)	76
II. Betyárdalok	78
32. Nem messze van ide Kismargita... (2022. 09. 23-25.)	84
33. Állj meg betyár, állj meg csak egy szóra... (2022. 09. 23-25.)	84
34. A temető mély árkába... (2022. 09. 23-25.)	86
35. Búra terem nékem... (2023. 02. 25.)	86
36. Nem vagyok én úri családból való... (2023. 08. 23.)	87
37. Ezüst volt az, de megette a rozsdá... (2023. 08. 23.)	88

38. Sír az anyám, sír az apám... (2024. 04. 20.)	88
40. Iszik a betyár a csapon... (2024. 04. 20.)	91
42/A. A csárdába eső esik, csepereg... (2024. 04. 21.).....	92
42/B. Geszten Jóska, ha felül a lovára... (2024. 04. 21.)	93
42/C. Geszten Jóska háromszoros gyilkos... (2024. 04. 21.)	93
43. Betyárgyerek az erdőbe... (2024. 10. 26.).....	94
III. Bujdosódalok.....	95
46. Amerre én járok még a fák is sírnak... (2024. 04. 30.).....	97
IV. Rabénekek.....	98
49. Kassa felől hidegen fúj szél... (2006. 06. 05.)	111
51. Tömlőcajtó hulljon le rólad a zár... (2023. 08. 23.)	116
V. Szerelmi dalok	116
52. Ebből a tóból már mind kifogyott a víz... (2021. 10. 16.).....	116
54. Féltetek én téged... (2021. 12. 11-12.)	118
VI. Bordalok, mulatódalok.....	124
VII. Csúfoló dalok	126
63. Hallod rózsám, mit duruzsol a szúnyog... (2023. 12. 30.).....	126
VIII. Ballada részletek	126
64. Rásütött a Nap a báróné házára... (2021. 12. 11-12.).....	126
65. Szépen legel a kisasszon gulyája... (2023. 02. 25.).....	127
Képmelléklet	128

Ismerősei Árvai Sándorról

Árvai Sándor személyének megismeréséhez egy további lehetőség is kínálkozik. Három pásztorimerősöm, akikkel egyúttal adatközlőként is interakcióba kerültem különböző mértékben, de ismerik Árvai Sándort. Ez teljes mértékben a „véletlen” műve, annyiban bizonyosan, hogy őket nem e szempont alapján kerestem fel. Azonban a velük készített interjúk és azok részletei segítségünkre lehetnek munkák alanyának bemutatásánál. A három pásztoember eltérő relációkban kapcsolódik Árvaihoz, így reményeim szerint árnyaltabb kép fog kialakulni. Mindazonáltal nem feledkezhetünk meg róla, hogy az említett beszélgetések részletei szubjektívek és a viszonyrendszereknek csak az egyik oldalát tükrözik.

Orosz József vámosatyai juhász csak távolról ismeri Árvai Sándort. Bár néhányszor találkoztak, kapcsolatuk nem mélyült el. Olyan szempontból kollegiális viszonynak tekinthető az övék, hogy interakciójuk során a beszélgetéseket elsősorban különböző szakmai kérdések és eszközök tematizálták.

„Kolompokat nézegték ott a riportnál. Osz mutatta a kolompot, meg ez, meg az. Osz, há' mondom, jó vón megkeresni. Hoznék tőle valamit, de hát nem sikerült. Akkor tanákoztam elébb vele, mikor elmentünk ott. Utána láttam már a Hortobágyon is. Egyszer beszéltem is vele, mutattam neki a kampómat. Az övé is ilyen paffon vót, de mégse ilyen vót. Beszégettünk, mondja: Jó kampó az is. Utána jött az asszony is vele, busz hozta őkö. Osz, hát mán az izékkal vót elfoglalva, a többi öreg pásztorokkal.”¹

„Mire odaértünk mán délután vót. Hát egy órát ott elbeszélgettünk, de nem adott semmit. Ott a bor előtte vót. Borozott, tőött. Az asszonya akkó még ott vót. Hát vót egy kis kölyök...egy kis sinka kutya. Asz mondja: Nem adná el, nincs annyi pénz! Mondom adj ide! Asz mondja: Ez akkár milyen fias juh vót, kiengedtem az akolból, nem engedte be. Lefeküdt elibe...Mutatta csengőt, kongót. Hát engem csak érdekelt vón két jó 60 krajcárossa. Az sem párba vót. 60 krajcáros, meg vót egy jó forintosa.”² Hát. Hogy ott megvan-é még? Potyán mentem, jaj. Széjjelnéztem legalább arra is.”

¹ Saját gyűjtés: Vámosatya, 2024. 03. 09.

² A karcáros és forintos a pergők méretét jelzik.

Id. Németi János balmazújvárosi illetőségű juhász, csak a 2000-es évek közepén ismerte meg Árvai Sándort. A földrajzi távolság miatt kevésbé tudtak/tudnak összejárni, mint a környékbeli pásztoremberekkel. Ettől függetlenül jó viszonyban vannak. János bácsi több látogatásom alkalmával is kérdezett Árvai (helyzete, állapota) felől. A közösségi eseményeken nem egyszer szórakoztak közösen. Egyik gyűjtés során a szóban forgó dalhoz kapcsolódóan kiemelte, hogy ez „Sanyi bácsinak a nótája.”

„Itt a Hortobágyon ismerkedtünk meg. Mán én mióta lényegibe én addig nem ösmertem, mer ugyi. Én a Hortobágyon annyira nem vótam járatos, mer ugye én itt lényegibe itt születtem, meg itt is nőttem fel, de itt vótam a környéken. Ideig-óráig vótam Ohaton. Vagy másfél évig...Sanyi bácsi állítólag, annak idején a háború után, mán én úgy tudom ide jöttek a bátyjával. Nagymajornak híjjuk azt a részt, az Ohattól arra fele van. Utána, mikor az állami gazdaság megalakult, utána nem adtak legelőt mán nekik, odaadták az államnak. Oszt utána állítólag Szásztelken vót, vagy tíz évig, ha jól tudom Sanyi bácsi. Azér mondom itt járt. Tanálkozhattunk, de nem ösmertem. Azóta ösmerem, mióta Örökös Pásztor. 2007- be vót az első.”³

„Persze, persze, vót [hogy közösen mulattak – szerz. kieg.], hogye, hogyne. Vót, mikó még rendesen jött. Hortobágyon kihajtás, vagy behajtás, vagy nyárba vót a koszorúzás...ott danolásztunk, úgy mondvá...Bár ugye Sanyi bácsi másképp tudja, mint én például egyes nótákat, de nem oszt nem szoroz, mer ha mondja, akkó én is tudom.”⁴

„Csinos” Molnár Imre juhásként és gulyásként is dolgozott. A három pásztor közül ő ismeri legrégebben és legközelebből Sándor bácsit. Kapcsolatuk túl mutat a szakmai közösségen. Barátságos viszonyukat mi sem jelzi jobban, hogy dolgozatom alanya és rokonai több alkalommal is megszálltak Molnár Imrénél. Sándor bácsi egyik barkócabotját pedig ajándékképpen „Csinosnak” adta, mely ma a Néprajzi Múzeum új állandó kiállításában tekinthető meg. Imre

³ Saját gyűjtés: 2024. 01. 30.

A Hortobágy Örökös Pásztora címet 2007-ben alapította Sándor István, a Hortobágyi Nemzeti Park akkori igazgatója, dr. Tiba István, Balmazújváros akkori polgármestere, Rózsa Péter biogazda, és Gencsi Zoltán, a Hortobágyi Kht. igazgatója. Az örökös pásztorok asztalánál tizenketten ülnek. A címet az viselheti, aki méltón őrizte, ápolta, megtartotta, továbbadta ezen ősi foglalkozás hagyományait, aki a dalokat, a pásztorművészetet, az ősi állatfajtaikat és a pusztát megőrizte.

⁴ Saját gyűjtés: 2024. 01. 30.

bácsival készített interjúim és dalgyűjtéseim során ő is kiemelte bizonyos daloknál: „Ez az öreg Árvainak a nótája”. Az előadásuknál pedig Árvai tájszólását utánozva énekelte ezeket.⁵

„Hát ő vele még, én Mezőcsáton vótam juhász. Ő meg Kurityánban, Izsófalva, Kurityán egybe vót az. Ez vót '77 körül, '77-'78 így valahogy. Ők jöttek, vettek vóna, amikor a téesz vót, vásárolták a toklyót, oszt vettek tőlünk toklyót, oszt ott összeismerkedtünk. Jártunk még oda hozzájuk, Dajka Mihály bátyámmal vótak ők. Hittak oda bennünket juhásznak is...Hát utána kiderült, hogy ő is itt vót [Hortobágyon – szerz. kieg.]. Még Mihály bátyám lányának a lagziján is úgy jártunk össze. Meg kolompok kapcsán. Aztán én gulyás lettem, vettem tőle nagy kolompot. Mikor meg mán ide gyöttem, innen már űk jártak ide hozzám az asszonykájával is.”⁶

„Hát mulatni, mulattunk együtt. Hát mit csináljak, dógozni nem dógoztunk együtt. Mulatni, mulattunk. Itt is, ott is...Itthol is mulattunk. Hát daloltunk. Meg járt ő is le huszártanálkozóra. A Meggyes csárdánál mulattunk vele, táncoltunk, botos táncot.”⁷

„Hú az is tudott inni, az a Sanyi bátyám, azt a jó Istenit. Mikor a Dajka Mihály bátyámnak a lányának vót a lagzija, minket is meghíttak. Csátrúl vótunk ottan, két Bóta meg én. Osztan hát az öreg csak a pájinkát itta. Hát ott nem ki vót, hogy tőteni, hanem ki vót rakva fél literes pájinka érted. Az öreg fogott egyet, ott vótak az asztalon végigrakva. Hatot számoltam meg! Nem vót berúgva. Ette a farevét, mer úgy hitta fareve a kirántott húst... A sört meg békanyálnak, nem szerette...A levest nem szerette, a húst azt szerette. De eszek egy kis farevét – aszondja...De mán oszt a végén nem vót ottan, csak egy fél literes ilyen kevert, vagy mi vót. Hát azt is bevágta. Akkor mink vittük haza. Mentünk Kuriytánba, oszt nem bement a...mert a juhot azt bezárták, délelőtt meglegeltették Dajka Mihály bátyám is, meg ő is. Nem a házba ment be. Úgy, ahogy vót ünneplősen húzta el a drankát, eresztette ki a juhot. De ez mán reggel vót, úgy 5 óra fele.”⁸

⁵ Nem a kifigurázás szándékával tette mindezt!

⁶ Saját gyűjtés: Hortobágy, 2024. 01. 29.

⁷ Saját gyűjtés: Hortobágy, 2024. 01. 29.

⁸ Saját gyűjtés: Hortobágy 2022. 03. 12.

Sokáig hezitáltam, hogy a jelzett interjúrészletet közöljem-e, mivel etikai aggályokat is felvethet. Végző soron a közzététel mellett döntöttem, de fontos felhívni a figyelmet az idézet lényeges szakaszára. Nem a szórakozást és az Nem az alkoholfogyasztást kívántam kihangsúlyozni, hanem Árvai Sándor szakmai felelősségtudatát és elhivatottságát. Hiszen egy lakodalom „fáradalmi” után kevesek gondolnának elsőként a jószágra és a velejáró munkára.

„Hát fel akartunk menni hozzá Jani bátymmal, Németivel. Hát felvisz odáig a vonat, átülök a buszra, ott tesz le. De azt mán, hogy ő is így járt, szegény már nem vonatozik. Kikapcsolták az egyik sebességét.”⁹

Énekek szerepe Árvai Sándor életében

Egy olyan énektudással rendelkező ember esetében, mint Árvai Sándor, jogosan merül fel a kérdés, hogy vajon milyen kapcsolatban van az általa énekelt dalokkal, továbbá milyen szerepet tölthettek és töltenek be az életében.

Árvai Sándor gyermekként olyan környezetben nőtt fel, ahol az éneklés megszokott volt, így a gyermek Sándor korán elkezdte magába szívni a főként régi stílusú pásztordalokat. Rokonai előszeretettel énekeltek, akár édesapja, id. Árvai Sándor, akár nagybátyja, Árvai Imre. Egy példa, amely bizonyítja, hogy id. Árvai Sándor kiváló nótafa volt, az az, hogy Kodály Zoltán is felkereste és gyűjtötte őt az 1940-es évek végén. Emellett táncfelvételek is készültek Sándor bácsi szüleiéről.¹⁰ Édesapja mellett Árvai Imre a másik olyan ember, aki alapvetően meghatározta Árvai Sándor zenei ismereteit. Egyfelől közeli rokonok voltak, másrészt dolgoztak is együtt a Hortobágyon. Belső kifejezéssel élve *balkörmű*¹¹ juhász volt, melynek következtében nem egyszer összetűzésbe került a hatóságokkal.¹²

A dalok és az éneklés egyfajta szocializációs módszerként is értelmezhetők.¹³ Árvai Sándornak gyerekkorától kezdve természetes „jelenség” volt az éneklés, mint szórakozás és mint közösségi esemény, melyek gyakran eggyé olvadtak. Gyermekkorában az éneklés és a táncolás, mint aktív szórakozási forma élt. Így a kapott mintát vitte tovább magával és használta, alkalmazta a saját szórakozásai során, kikapcsolódásainál. Az éneklésen és a táncon keresztül közösségbe¹⁴

⁹ Saját gyűjtés: 2024. 01. 29.

¹⁰ Árvai Sándor visszaemlékezései alapján édesapját és édesanyját Kodály Zoltán gyűjtötte. Sajnos idáig még nem akadtunk a nyomára az említett anyagnak.
https://www.youtube.com/watch?v=w4l1g6ycnWw&ab_channel=Fon%C3%B3BudaiZene%C3%A1z%28LivfromFono%29.

¹¹ Téli kifejezés a kétes egyének megnevezésére.

¹² Árvai Sándor több alkalommal is elmondta, hogy Árvai Imre *zsvány* volt. Birkát és lovat lopott, amiért elítélték. Ennek helyszínéül Rimaszombatot és Kassát említette Árvai Sándor, de ezek a közlései meglehetősen zavarosak voltak. Sokkal inkább általánosabban értett visszaemlékezések, mint pontos meghatározások, információk. Fogódzhat a Hortobágy örökös pásztora című film. A film készültkor Árvainál még nem mutatkozott demencia, így információi pontosabbak: nagybátyját, Árvai Imrét a Hortobágyon is végzárták kétes ügyei miatt.

¹³ TÓTH 2020

¹⁴ Tönnies 2004 [1887]: 14—48.

lehetett kapcsolódni.¹⁵ Ez lehetett egy általánosságban értett nagyobb közösség, például az uradalmon belül élőké. Árvai Sándor gyermekkorában gyakran került interakcióba idősebb juhászokkal, mely egy szűkebb, a foglalkozáson keresztül érvényesülő, de hasonló közösségi létet eredményezett.

Árvai iskolás éveiben új szerepet öltött az éneklés. Bár ebben az esetben is közösségben történt az éneklés cselekménye, azt egyedül, ha úgy tetszik szólisztikus formában hajtották végre. Így ez valamelyest előképe a későbbi színpadi énekléseinek. Bár szervesen nem kapcsolódnak egymáshoz, csupán külső nézőpontból, a formáik és funkcióik hasonlítanak egymásra. Az elemi iskolában felelések alkalmával a gyermek Sándort is kiszólították énekelni, majd értékelték azt. Családi háttéréből adódóan rendszerint juhásznótákat énekelt. Már ekkor megmutatkozott kiemelkedő affinitása az énekléshez. Árvai énekes kedve és temperamentuma is hozzájárulhatott, hogy szívesen szólították ki. Ez egyfajta öngerjesztő folyamattá vált. A sikeres felelések pozitív visszacsatolások voltak Árvai Sándor számára, melyek újabbak eredményeztek. Ahogy egy beszélgetésünk során megfogalmazta: *az iskolában nagyon finoman, értelmesen kellett danolni.*

Árvai bácsi életében az évek előrehaladtával újabb funkciókat kapott az éneklés, bár az előbbieken említett szerepei is megmaradtak, pontosabban valamelyest átalakultak. Fiatal felnőttként már nem „minta”-szerep vált elsődlegessé, hanem ennek a mintának a személyes megélése. Új megvilágítást kap az éneklés az „udvarlás” eszközeként. Itt nem érdemes a szigorúan vett udvarlásra, lányhoz járásra gondolni, inkább a másik féllel való ismerkedésre és kapcsolatteremtésre. Már csak azért is, mert Árvainak nem volt klasszikus értelemben vett felesége. Emellett a korábbi szerep, a közösségbe tartozás megmaradt. Amikor ezzel kapcsolatban kérdeztem Sándor bácsit a társasági léthez egyből hozzákapcsolta az éneklést, mint alapvető társas, közösségi cselekvést. Ezzel egyúttal igazolta, hogy e kettő szerves és szoros kapcsolatban van egymással. A szórakozási funkció is változatlanul megmaradt, annyi változással, hogy nagyobb igény mutatkozott a mulatásra, mint gyerekként. 15-16 éves korától a különböző társas eseményeken énektudásával már tudott kapcsolódni az idősebb generációhoz, azok befogadták.

Az éneklés közösségformáló hatására más oldalról is rátekinthetünk. Bár Árvai Sándornak nem volt esküvője, de az ismerősök és rokonok lakodalmára gyakran meghívták, ahova szívesen

¹⁵ MTA BTK ZTI Akt. 1728.

el is ment. A juhászok, illetve más pásztorok is egyfajta endogám rendszerben éltek és házasodtak.¹⁶ Ez azt jelenti, hogy például egy juhász szívesebben vett feleségül egy másik pásztorfamíliából való lányt, mint egy paraszti származásút. (Természetesen ezt a jelenséget nem lehet kizárólagosak tekinteni. De személyes példaként tudom hozni egy vámosatyai juhász adatközlőmet, aki 1966-ban juhászlányt vett feleségül.) Ez az endogámia azt eredményezte, hogy a lakodalmakon nagy százalékban voltak jelen pásztorok rokonság és barátság révén. Árvai Sándor visszaemlékezése szerint ilyenkor is rendre juhásznótákat énekeltek. Az egymás által is ismert, közösen elénekelt juhászdalok erősítették az egy közösségbe való tartozást a szórakozás mellett. Illetve közös alapot tudtak nyújtani egymást nem ismerő pásztorok számára. Árvainak a lakodalom mellett egyéb lehetőségei is voltak a mulatásra.¹⁷ vagy nyugdíjas korában is hozzátartozott egy valamire való szórakozáshoz a nótázás. „Vót benne egy tárogató [a zenekarban – szerz. kieg.], az fújta nekem érted-e. Mer ugye én azt szeretem az olyanokat. Hogy azt szeretem ugye. Fújta jól ugye. Adtam neki egy százast...uhhúú...olyan öröme vót, hogy: szóljon, asz mondja Sanyi bácsi, mer a nevemen szólított. Sanyi bácsi szóljon, melyiket fújjam? Mondom: fújjad azt, hogy Juhász vagyok vígan őrzöm nyájamat...fújt..háát, hogy fújta.”¹⁸

Árvai Sándor foglalkozásából adódóan viszonylag sok időt töltött egyedül. Ennek talán legillusztrisabb és egyben sztereotíp példája legeltetés, amikor a „pásztor csak sétál a jóság mellett”. Az, hogy ez az állítás mennyire nem tükrözi valóságot és hogy ilyenkor is mennyi mindenre figyel a pásztor egy másik írás tárgya lehetne. Azonban kétségtávolú, hogy akadtak olyan pillanatok az idős juhászember életében – akár legeltetés, akár rácsolás közben – amikor a rendelkezésre álló időt el kellett ütni. Egyik kézenfekvő lehetősége volt ennek az éneklés, dúdolás, füttyörészás. Az éneklés ezen szerepében az individuum a lehetőségekhez mérten szinte maximálisan előtérbe kerül. Abból a szempontból mindenképpen, hogy nincs (feltétlenül) társaság, ahogy közönség sem. (Utóbbira a következőkben térünk ki.) Az egyén, vagyis Árvai Sándor saját kedvére és az idő eltöltése céljából énekel(t). Az ekkor énekelte dalok evidens módon és a többi szerephez hasonlóan leginkább pásztordalok voltak.

¹⁶ PALÁDI-KOVÁCS 1977: 396.

¹⁷ Ezt bővebben tárgyaljuk az Éneklési alkalmak című fejezetben.

¹⁸ CSÉKE Zsolt (2009): *A Hortobágy Örökös Pásztora*.

Az éneklésnek egy sajátos szerepét is megfigyelhetjük Árvai Sándor életében. Ez nem más, mint az előadói, bemutatói funkció. A múlt század második felében, a hatvanas-hetvenes évektől igen közkedvelt turisztikai célpont lett a Hortobágy. Az idegenforgalom megnövekedése Hídi vásáron nyomott hagyott. A megvásárolható termékek diszfunkcionálissá váltak a pásztorok és a helyiek számára. Ez azóta csak fokozódott, mára néhány standot kivéve jobban hasonlít bazárhoz a nagy múltú vásár, mint korábbi önmagához.¹⁹ Azonban a bekövetkezett változásnak voltak pozitív hozadécai is. Béres András néprajzkutató a hetvenes évek elején pásztortalálkozót szervezett, mely hosszú ideig évről-évre megismétlődött.²⁰ Az egymástól messzebb fekvő területeken dolgozó pásztoroknak lehetőségük nyílt a találkozásra. Emellett a pásztorok spontán műsort is adtak, mely organikus módon jött létre. A bemutatóval lehetőségük nyílt a megmutatkozásra, maguk és a pásztorság reprezentálásra. Árvai Sándornak Hortobágyon töltött ideje alatt többször *kellett* fellépnie turistáknak rendezett „folklóreseményeken”. Ennek helyszíne általában Hortobágy település központjában és jelképénél, a Kilenclyukú híd mellett felállított emelvény volt. Az idős juhász az ezredfordulót követően is különböző pásztornapok és pásztortalálkozók (Fonó Budai Zeneház – Pásztornap, Hortobágyi ki – és behajtási ünnepek, stb.) rendszeres meghívottja volt országszerte, bár az utóbbi időben egészségügyi állapota miatt már nem tud személyesen megjelenni az eseményeken. Az ilyen programok alkalmával gyakran megfigyelhetjük, hogy az idős (és fiatalabb) pásztoremberek felsétálnak a színpadra és elénekelnek egy-két pásztordalt.²¹ Ez Árvai Sándorra is igaz, hiszen énektudását széles körben ismerik. Ebben az esetben nem a szórakozás és a társasági aktus van középpontban, sokkal inkább egy „feladat”, amire felkérték. Ez nem feltétlen jelenti azt, hogy a pásztorok nem szívesen énekelnének mikrofonba, de egy teljesen más szereppel bír ilyenkor az éneklés. Evidens, hogy ilyen külsőleg kreált szituációkban általában a pásztorok is máshogy viselkednek.²² A saját köreikben jellemző felszabadultság mérséklődik, az előadás visszafogottabbá válik. Árvai Sándor esetében ez a különbség talán nem annyira hangsúlyos, mint más pásztoremberek esetében, ugyanis éneklés közben gesztikulációja minimális, a dalt megakasztó kommentárok, hangulatszavak ritkák.²³

¹⁹ PAPP 2008: 283.

²⁰ KUNKOVÁCS 2007: 18—23.

²¹ Lásd: https://www.youtube.com/watch?v=0H_rYvP12qE&ab_channel=HUNGARIANandotherTRADITIONS.;

²² <https://www.youtube.com/watch?v=Ua9S7j7pkRY.>

²³ Például: „*Befonom az ostormat nyóc ágba, Ráverem a feleségem hátára – ami nincsen ugye*”. Hangulatszavak alatt értem a „hej”, „hujj”, „hej de”, „ihjj”, stb.

Azonban szeretnék itt megemlíteni egy példát ennek ellenkezőjére is. Horpácsik János (1903-1985) felső-tiszavidéki pásztorember, a Népművészet Mestere rendszerint *beleurjantott* az énekekbe. 1984-ben egy gyűjtés alkalmával beszélt arról, hogy színpadon már fékezi magát és visszafogottabban dalol.²⁴

Árvai Sándor esetében idősebb korára az énekek egy új, egyben az utolsó szereppel bővültek, mely a gyűjtésekhez kapcsolódik. A rövid ismertetőben, melyet Árvairól olvashatunk a Népművészet Mestere-díj honlapján hangsúlyozzák, hogy a „revival mozgalom kiemelkedő gyűjtői, előadóművészei fel is gyűjtötték és előadásainkat megihlette.”²⁵ Már az első látogatásunknál is világos volt, hogy Árvai Sándornál már előttünk is jártak vokális népzenei gyűjtés céljából. Az első gyűjtések a 2000-es évek elejére datálhatók. Onnantól kezdve magánszemélyek és néprajzosok egyaránt keresték a kurityáni születésű juhászt. A gyűjtések kapcsán elsősorban személyes megfigyeléseimből tudok kiindulni, de ezek több helyütt az általános érvényű ismérveket is metszik. A tárgyalt funkció a megörökítés, továbbadás felé fókuszál. Egy alkalommal Sándor bácsi megjegyezte, hogy énekeit fel kéne venni, hogy megmaradjanak későbbre is. Az idős juhász tisztában van vele, hogy énekei valamilyen értéket képviselnek, még ha neki ezek a természetes tudáshalmazának alapvető szegmensei. Ezt alátámasztja a következő „tanácsa” is: „*Pénzért add el*” – [a nótákat]. Ezt a tudatot erősíthetik a gyakori megkeresések. A korábbi szerepekhez képest a gyűjtéseké/a megörökítés szerepe annyiban biztosan eltér, hogy nem csak az adott időintervallumban nyer érvényességet, hanem az előadás után is. Az előbbi, előadói és bemutatói szereppel viszont paralelben áll olyan tekintetben, hogy a gyűjtések közben is „előadja” az éneket. Az éneklés kiemelődik az eredeti közegéből, bár más módon. A megörökítő szerepben olyan tér- és időbeli dimenzióba kerülnek az énekek és az énekeink keresztül Árvai Sándor, mely sokkal tágabb a gyűjtés helyszínénél és hosszabb, mint egy-egy ének időtartama, vagy akár az egész gyűjtés hossza. Kissé klisésnek tetszhet, de ily módon Árvai és énekeinek élettartama meghosszabbodik. Némileg ellentmondásos, hogy a gyűjtések alkalmával rögzített dalok „továbbélnek”, de azt invariánsként, a későbbiekben zárt, módosulatlan formában teszik.²⁶ Ebben az esetben már kevésbé magának, sokkal inkább a „közönségnek”, tehát a gyűjtő(k)nek és az utókor számára énekel. A jelenből a jövő felé tolódik a fókusz. Árvai Sándor

²⁴ HUN-REN BT ZTI Mg. 04074A

²⁵ <http://nepmuveszetmesterei.hu/index.php/dijazottak-neve/624-arvai-sandor>.

²⁶ ORTUTAY 1959

2024-es áprilisi gyűjtésem alkalmával ezt nem egyszer hangsúlyozta: „Csak te boldogulj, nekem már mindegy.” „Ezeket írkáld fel, lehet, hogy még hasznát veheted.” Sajátos „pedagógiájában” az előzőeken túl többször kiemelte, hogy vigyed a nótákat, mert bárhova mész, mindjárt meghallják a hangodat. A juhászember az ilyen és ehhez hasonló mondatokkal az éneklés fontosságát fogalmazta meg: az énektudás egy-egy közösségen pozitívumként csapódik le és segít a kapcsolatteremtésben, a közös nevező megfogalmazásában. Ami valamelyest érdekessé teszi ezt a „tanítást” az az, hogy Árvai Sándor is ebben a szellemben sajátította el az énekeket a kezdeti időszakban. Ezen szerepben is megjelenhet az éneklés társasági volta. Nem mindig és nem minden esetben, de pár órára létrejöhet egyfajta közösség, mely a gyűjtő(k)ből és az adatközlőből áll. Adott esetben ilyenkor kialakulhat közös éneklés is. (A következő példa már a legutóbbi idők viszonyait tükrözi.) Amikor néprajzos pályatársammal, Kiss Zentével első alkalommal jártunk Árvai Sándornál, a gyűjtés folyamán volt, hogy együtt énekeltünk Sándor bácsival, vagy éppen kettőnknek *kellett* dalolni. Észrevehető volt, hogy Árvai bácsit ez valamiképpen feltölti. Arra a néhány órára egy közösség jött létre a minimális közös énektudás és az érdeklődési kör által.²⁷ Időnként akkor is tapasztalható kifelé konstans hangulat megszakadása, amikor csak egyedül a telefonra, vagy más hangrögzítő eszközre énekl fel a *juhásznótát*. Bár már nem képes olyan intenzitással és hangfekvésben énekelni, mint 10 évvel ezelőtt, de előadásmódja megváltozik. A dúdolást felváltja a *danolás*. Vidámabb és élénkebb lesz. Egynéhány dal után aztán ismét visszatér a korábbi mederbe.

Az adatközlő és kutató közötti kapcsolat

Az egyéniségkutató iskola és követői a kezdetektől törekedtek arra, hogy írjanak a kutatott egyénhez, vagy településhez kötődő viszonyokról. Az Új Magyar Népköltési Gyűjtemény több kötetében is olvashatunk az ilyen jellegű kapcsolatokról. Béres András például saját szülőfalujában, Rozsályban végzett gyűjtéseiből készült *Rozsályi népmesék* c. ÚMNGY könyv bevezető tanulmányában önreflexív módon ismerteti kutatásának ambivalens mivoltát.

²⁷ Árvai Sándornak esetében életmódot jelent a juhászság. A néprajzosoknak egy kutatási terepet. Egy másik példát említenék még: Egyedül voltam Árvai Sándornál Lénárdarócon, dalokat vettem fel tőle. A *Sír a bárány* kezdetű dalt énekelte, majd magyarázta értelmét. Ekkor hangzott el a következő mondat: „Érted, mink is itt bacsok vagyunk.” Magamat egyáltalán nem tartom pásztornak és Árvai Sándor sem tekint, vagy hisz annak. Azonban bevont/bevon rövid időre egy közösségbe, így az adatközlő és a gyűjtő máris „egy oldalon állt”.

Szülőfalujában jól beágyazott kapcsolatokkal rendelkezett, így maga a gyűjtés nem okozott különösebb problémát. Olyan aspektusokat is felszínre kerültek az adatközlőktől, melyek „idegen” kutató számára közel sem biztos. Viszont ezzel párhuzamosan bizonyos szegmenseket triviálisnak vett és nem fordított rájuk elég figyelmet, holott azok általánosságban érdekesnek és szakmailag hasznosnak bizonyultak volna.²⁸ Dobos Ilona *Bodrogkeresztúri mesék és mondák* munkája szintén az ÚMNGY keretei között jelent meg 1988-ban. A kötet elején olvasható bevezetésben kitér a gyermekkorában Bodrogkeresztúron töltött nyarakra és a településen működő szociális otthonnal kapcsolatos emlékeire, mely később a gyűjtéseinek helyszíne is lett. Harmadik egyben utolsó példánk Magyar Zoltán és a *Történetmondás és ökológia. Egy mesélő ember Farkasokpatakán* című könyve.²⁹ A 2022-ben megjelent kötet Tankó Fülöp Gyugyu farkasokpatakai történetmondó egyéniségét és repertoárját dolgozza fel az budapesti iskola elméletével és módszertanával. Öröndetes é inspiráló, hogy az ökológiai szempont mellett (ami napjainkban igen aktuális) leírásra kerül Magyar Zoltán és Tankó Fülöp baráti kapcsolata is. A megismerkedésüktől egészen a közös kirándulásig és szilveszterezésig.

Reális problémaként merülhet fel, ha a személyes viszonyok is előkerülnek, a tudományos munka átbillenhet a szakember érzelmi alapú megvilágításába. Lényegesen befolyásolhatja a terepet és az értelemezést az emberi viszonyok alakulása. Azonban nem példa nélküli az adatközlő(k) és a kutató(k) közt húzódó viszonyrendszerek ábrázolása. Nagy Zoltán 2017-ben publikált *Konfliktus és terepmunka* című tanulmánya személyes példáján keresztül vizsgálja az említett kérdéskört. Cikkében egy adatközlő hozzátartozójával történt tetlegességig fajuló nézeteltérését és annak a terepre gyakorolt hatását (is) leírja.³⁰ Mindezt úgy, hogy a tudományos kritériumoknak is megfelel.

Eddigi terepmunkáim alapján szerencsésnek mondhatom magam, mivel valamennyi adatközlővel, személyes, jó viszonyt tudtam kialakítani. Ennek egyik fő oka, hogy nincsenek sokan. Viszont talán pont ezért is kapcsolataink valamivel mélyebbek, mint egy egyszeri kutató-adatközlő relációban. A legjobb kifejezés, ami leírja ezekkel az emberekkel való korrelációt a *barátságosság*.³¹ Ennek éppúgy megnyilvánulási formái a telefonbeszélgetések, mint a gyűjtések

²⁸ BÉRES 1967

²⁹ MAGYAR 2022

³⁰ NAGY 2017

³¹ NAGY 2017: 132.

apró gesztusai. Ha e téren Árvai Sándort és a vele kialakult kapcsolatot nézzük, komplexebb összkép tárul fel. A fentiekből kiindulva nem szeretném megspórolni kutatásom emberi és szociális vonatkozásait.

Árvai Sándorral először 2015. december 5-én találkoztam, amikor megrendezték a Fonó Budai Zeneházban az első Pásztornapot. Akkor és még pár éven keresztül csak a nézőtér soraiból figyelhettem Sándor bácsit és énekeit. Gimnáziumi éveim alatt fokozatosan alakult ki a néprajz iránti érdeklődésem és a gyűjtés igénye. 2021-ben, egy akkor elsőéves néprajzos hallgató barátom, Kiss Zente társaságában egy konkrét gyűjtési terv is megfogalmazódott bennem Árvai Sándor személyével kapcsolatban. Még ugyanabban az évben október közepén kerestem fel gyűjtési szándékkal először, említett pályatársammal az idős pásztort. A háromnapos gyűjtőút során 16 dalt és több órányi beszélgetést rögzítettünk az előzetesen tervezett témákban. A találkozás számomra szakmailag és emberileg is meghatározó élmény volt. Már a második, harmadik utamkor is olyan érzésem volt, mintha már régi visszajáró lennék. Bár az októberi és az azt követő néhány gyűjtés még szakmai szempontból hagyott kívánni valót maga után, de folyamatosan törekedtem a szakszerű „munkavégzésre”. A legnagyobb problémának az elméleti ismeretrendszer és a szakmaiság hiányát éreztem. Az idő és a gyűjtések előrehaladtával megfogalmazódott bennem Árvai Sándor és repertoárjának jelenlegi kutatási terve.

Árvainál tett valamennyi látogatásom alatt nem egy olyan szituáció volt, amelyre szívesen gondolok vissza. És itt nem kerülhetjük el, hogy pusztán a gyűjtések szakmai háttéréről beszéljünk. Amellett, hogy folyamatosan törekedtem precíz és szakszerű terepmunkákat végezni (beleértve a gyűjtött anyag feldolgozását is) óhatatlanul felszínre kerültek az emberi kapcsolódások is. Egy beszélgetésünk során Sándor bácsi a mulatásaira emlékezett vissza, amikor közbe toldotta a következő mondatot: *„Bár akkor összekerültünk vóna aranyöcsém!”* Ahogy nem sokkal ezelőtt írtam, ez konkretizálható a megszólításoknál: „aranyöcsém”, „aranyfiam”, vagy az olyan megnyilvánulásokkal, mely érkezésemnek, vagy az együtt töltött időnek szóltak: *„De jó, hogy eljöttél. Az ilyen emberek, mint te is vagy meg én is, az ilyenekkel lehet elbeszélgetni.”*. *„Te is Imre kedves emberem vagy.”* Az utóbbi kivételével az ilyen és ehhez hasonló mondatok nem kizárólag a személyemnek szóltak, de bármennyire általánosak is, a címzettek közé tartozom én is. A verbális kifejezések mellett más módon is megnyilvánult a kutató és kutató közötti emberi viszony. 2021 decemberében egy ismerősöm társaságában voltam Árvai Sándornál, aki hosszabb szabadkozásunk

ellenére is vendégül látott bennünket vacsorára. Ez illusztrisan a kenyérből, szalonnából és borból állt. Néhány interjú, vagy beszélgetés közben is megmutatkozott az a bizonyos *barátságos* kapcsolat. Árvai többször beszélt számára intimebb témákról is, amelyek elsőre nem feltétlenül adnák magukat, például a nőügyeiről, börtönévekről. Természetesen ez egyúttal felelősséget és etikus hozzáállást kíván a gyűjtőtől.

Nem célom a munka alanyát tér nélküli és időtlen éterbe helyezni, romantikusan csak a szép, kedves és pozitív dolgokat bemutatni. Meggyőződésem, hogy a romantizált és naiv hozzáállás torzítja az összképet, mely az egyéniségkutatásnál kiváltképpen nagyon is fontos, hiszen akkor kerülhetünk közelebb az egyéniséghez, ha képesek vagyunk teljes valójában látni. Gyakran nehéz szembetalálkozni a kevésbé szép, „gyűjtésbe illő” élményekkel és eseményekkel a terepen. Vagy csupán arról van szó, hogy gyűjtő a terepről és az adatközlőkről alkotott prekoncepciói találkoznak a nem általa elképzelt valósággal. Ez főként a fiatalabb és kevésbé tapasztalt kutatókra vonatkozik, ideértve magamat is. Ezek a kellemetlenebb események is hozzátartoznak a terephez, tehát a tereppel kapcsolatban nincs mit lerombolniuk. Azonban fontos azt is hangsúlyozni, hogy nem szabad átbillen a túlzott „realizmusba.” A publikálásnál, vagy közreadásnál figyelni kell, hogy a leírtakkal, vagy elmondottakkal ne ártsunk a kutatottaknak. Árvai Sándornál végzett terepmunkáim közben is történtek nem „gyűjtésbe illő” események, így valamelyest saját példáimból is okulhattam. Többször tapasztaltam, hogy hogy terhére is tudok lenni Árvainak.³² Nem elvárható, hogy a kutatottak állandóan adatközlőként viselkedjenek és a kutatók rendelkezésre álljanak.

Kutatóként és emberként is szomorúan fogadtam el, hogy az utóbbi útjaim során már nem emlékszik rám Árvai Sándor a demenciájából adódóan. Ebből következik, hogy a kapcsolódás

³² 2023-ban történt, hogy Árvai Sándornál voltam gyűjteni, egy késő délután lelkesen kérdeztem a juhászság mesterségéről. Ő röviden válaszolt, majd megkért, hogy kapcsoljam be televíziót. Utána egy ideig közösen tévéztünk. Hasonlóan kellemetlen szituáció volt, amikor Sándor bácsi illedelmesen közölte, hogy *pihenjünk*, tehát menjünk aludni. Még nem volt túl késő, így kissé csodálkoztam, de elfogadtam, hiszen mást nagyon nem tehettem. Elköszöntünk, kifelé menet a lámpát is lekapcsoltam. Az utcáról visszanézve láttam, hogy újra ég a lámpa. Akkor nyilván nem esett jól, de be kellett látnom, hogy nem kötelessége Sándor bácsinak minden pillanatban a rendelkezésemre állnia. Bár frusztráló epizódok voltak, önreflexióra és gondolkodásra kiváló. Természetesen vannak olyan szituációk, melyek negatívan érinthetik a mindenkori gyűjtőt, amikor önhibáján kívül nem tekinthető sikeresnek a terepmunka. Ahogy olyanok is, amikor saját hibájából zárul kudarcra a gyűjtőút.

nem folytatólagos, hanem minden esetben újra kell kezdeni. Ez nem az ismétlődő bemutatkozást jelenti, de a viszonynak az elszemélytelenedését igen. De azt is gondolom, hogy nem volna helyes még az ismert szituáció fényében sem lehet megszakítani a kapcsolatot Árvával. Bár igen esélyes, hogy 1-2 év múlva már nem lehet (teljesértékű) gyűjtést végezni nála, de rövidebb-hosszabb időre még be lehet térni hozzá.

Összességében köszönettel tartozom és hálás vagyok Árvai Sándornak, mert mindig szeretettel és nyitottsággal fogadott. A frázisszámba menő *mester* kifejezés, helyett a *tanítót* használnám vele kapcsolatban. Tanítómnak tekintem a dalok vonatkozásában. Amellett, hogy sokat felgyűjtöttem tőle, meg is tanultam valamennyit, melyeket táncos közegemben kiválóan lehet kamatoztatni. Kettő okból is tanítómnak tartom néprajzi tanulmányaimhoz és képzettségemhez (indirekt) nyújtott segítségével. Az a szaktudás, melyet még meg tudott osztani velem, néhol kritikusan szemlélve, de kitűnően kiegészíti a már meglévő szakirodalmat, ráadásul forrásértékű is egyben. Ezen kívül „rajta” és vele kezdtem el pallérozódni mint kezdő néprajzos. A vele tapasztaltakon keresztül tudtam korrigálni módszertani hiányosságaimat (az egyetemi képzéssel együtt). Több esetben is elgondolkodtatásra készített egy-egy lénárddaróci gyűjtőút. A kutatói szerep, etikai dilemmák, szemléletbeli változások és módszertani problémák kérdésköreit kellett újragondolnom és megfogalmaznom gyűjtéseimet követően. A jelen szakaszban leírtak csak az én, tehát a kutató szubjektív szemszögét láttatják, ami a szóban forgó kapcsolatnak, csak az egyik olvasata. A teljességhez hozzátartozna Árvai Sándor ilyesfajta beszámolója, de sajnos ennek megvalósítására nincsen lehetőség. Ezen munkával szeretnék köszönetet nyilvánítani Árvai Sándor juhásznak. Szakmai, valamint vokális népzenei ismeretanyaga előtt tisztelni, ám mindezt úgy, hogy nem tévesztem szem elől a szakmai kritériumokat.

Árvai Sándor életének és repertoárjának kapcsolata

Ahogy már korábban is szó esett róla, az egyéniségkutatásoknál alapvető szempont és állítás, hogy a folklóralkotások nem önmagukban léteznek egy kollektív közösségi tudásból fakadóan. A folklórelemeknek a kontextusa is fontos aspektussá válik, melybe többek között beletartozik az előadó, az ő egyénisége és az előadás körülményei is. Ebből következik, hogy (az egyéniségkutatástól függetlenül is) evidens módon az előadó és „alkotása” – legyen az szinte bármilyen műfaj: mese, ballada, dal – között valamilyen kapcsolat áll fenn. Triviális példa: a

személy és repertoárja befolyásolja egymást, mindkettő hatással van a másikra. A korábban az egyéniségkutatás szemléletével és módszertanával készült több munkában megjelent eme kapcsolatnak egy specifikus esete. Az egyes biográfiai elemek beépülése a repertoárba. Ahogy a továbbiakban látjuk az erőteljesen közösségi folklór „különleges” személyes aspektussal telítődik, mely tapasztalatom szerint a kifelé irányuló megfogalmazás mellett és hozzá szorosan kapcsolódva meghatározó belső jelentést is hordoz. Az előadó élete során kialakult gondolkodásmódja és képzetei, egymástól akár nagyon különböző módon megélt, pozitív, negatív impulzusok, szituációk, vagy rövidebb-hosszabb időszakok megjelenhetnek az előadásaiban. Ennek mértékét meghatározza az adott a műnem és a műfaj.

Az epikához tartozó mesékben direkter és nagyobb eséllyel tűnhetnek fel a specialista életútjának részletei. A mesék építőelemei, az epizódok nagyobb fokú szabadságot engednek, így azokba könnyebben bele lehet fűzni bizonyos személyes vonatkozásokat. Kronológiai sorrendben elsőként nézzük az egyéniségkutatás programadó munkáját. Ortutay Gyula *Fedics Mihály mesél* című könyvében a bevezető tanulmányban kitér Fedics és meséi kapcsolatára. Az idős mesemondó narratívumaiban a valóságos és a mesei világ gyakran egybemosódik. Ennek prominens példája a Fedics Mihály hiedelemvilágának megjelenése a mesékben, aminek köszönhetően a mese is ingadozik a realitás és varázslatosság határán. Sőt néhol, bár eltávolítva, de saját magát is beleszövi a mesékbe, mint résztvevő.³³ Következő példa a szamoszegi mesemondó Ámi Lajos. Mesekincsét Erdész Sándor gyűjtötte és 1968-ban 3 kötetben jelentette meg.³⁴ Ezen kívül még 1961-ben az Ethnographiában is közölt a világgépéről egy cikket. Ámi Lajosnál pont a világgépén és meséinek társadalmi vonatkozásán keresztül mutatkozik meg a szubjektum. A meséiből saját komplex kozmogóniája is kibomlik. Ámi történeteiben megjelenített és képviselt világgép, látásmód megegyezik az egyén tényleges gondolkodásával. A repertoárjának sajátossága, hogy tündérmesékben, legenda -vagy novellamesében egyaránt előfordulnak társadalmi viszonyokra és a társadalmi életre vonatkozó utalások, olykor elemzések. Biczó Gábor 2014-es *Mese és társadalom* című művében ezeket a részleteket vizsgálja³⁵ Jelen keretek között nincs hely, hogy az összes ilyen jellegű elemet felsorakoztassuk, ugyanakkor fontos konkretizálni. Ámi Lajos katonaévei nyomot hagytak meséin is. A durvább motívumok kidolgozásánál, olykor már túlzó

³³ ORTUTAY 1940

³⁴ ERDÉSZ 1968

³⁵ BICZÓ 2014

mértékben ábrázolja a szörnyűséget. Ennek háttérében az első világháborúban tapasztalt borzalmak húzódnak. Ezen kívül narratívumban utal az *amerikásokra* és a kivándorlási hullámra, de ábrázolja a korának zsidó karakterét is.

A három műnem mezsgyéjén húzódó balladák esetében már más a helyzet. Az említett műfajban kötöttebb formája miatt általában implicit módon kerülnek megjelenítésre az perszonális szegmensek. A ballada változóinak (helynevek, személynevek) szubjektív átfogalmazásával lehetőség nyílik az életút integrálására. Bár csak közvetve kapcsolódik e cikk fő témájába, nem hagyhatjuk figyelmen kívül a lokális balladákat.³⁶ A helyi történeteket, rendszerint tragédiákat feldolgozó énekek inkább az adott közösség egészének a személyességét foglalja magában, mintsem egy konkrét embernek. Bár az érintettek, vagy hozzátartozóik teljesen más nézőpontból látták és élték meg az eseményt, illetve a születő balladát. Még a XX. században is gyakran öntötték szavakba a közösség életében megtörtént „csapásokat”. Élő mivoltukat tükrözi az is, hogy ha az tragikus eseménysorban változás zajlott le, vagy a következményükben új fejlemények születtek a szövegeket aktualizáltak.

A balladák és a lírai dalok között átmenetet képez az az aspektus, melyben a szöveg a tartalmi jelentése révén válik személyessé. Egy-egy dal képes összefoglalni és kifejezni emberi sorsokat, vagy élethelyzeteket. Akár teljesen általános (és egyetemes) témák is bírhatnak egyéni többletjelentéssel. A személyessé, egyedivé tétel egy beleértési tartományon keresztül jön létre, mely magában „rejt” az előadó biográfiáját. A „metszetdalok”, amelyek egyszerre univerzális és szubjektív jelentést is visel a hallgatóságnak nem feltétlenül, viszont az énekes számára mindenképpen plusz töltettel rendelkeznek. Ez a beleértési tartomány méretétől függ.

Ez utóbbi kategóriába illeszkednek azok az énekek, melyek valamelyest megkülönböztetett szereppel és jelentőséggel bírnak Árvai Sándor életében. Az rabénekek állandó elemei a juhászember repertoárjának, melyek közül jelen szakaszhoz egyet, a *Rimaszombat felől fújdogál a szellő*-t választottam példa gyanánt.³⁷ A választásom azért is esett erre az énekre, mert ez áll talán a legközelebb a rabnóták közül Árvaihoz. 2009-ban készült életrajzi filmjében maga kapcsolja össze börtönben töltött éveit a *Rimaszombat felől fújdogál a szellő* strófaival. Az északi-sáv

³⁶ KESZEG 2008

³⁷ Lásd a Szöveggyűjteményben: 49. dal.

területén általánosan elterjedt dalról van szó, de az alföldi régióban is megjelennek változatai, sőt a Dunántúlon is, bár ott inkább csak jelzésértékűen.³⁸

Az idézett dal klasszikus rabi nóta, mely a műfaj sajátosságainak teljes mértékben megfelel. Lírikus-epikus helyzetdal, központi témája a szabadságától megosztott egyén rabsága és szenvedése. Régebbi rétegei átmenetiek, kapcsolódnak klasszikus balladákhöz, a bujdósó- és történeti énekekhez is. Erdély és Moldva egyes részein megőrződtek a török és tatár fogság maradványai. Ennek ellenére a legtöbb esetben a hatóságokkal való szembekerülést, betyárkodást és a dezertálást taglalja. Átmeneti mivoltát az is erősíti, hogy sokszor összefonódik a betyárdalokkal és betyárballadákkal. Rendszerint első szám első személyben fogalmazódnak meg. Az előbb említett nagyobb témákon kisebb tipikus tárgykörök körvonalazódnak, eltérő nagyságrendben: elfogatás, annak okai és körülményei, tárgyalás, keserű koszt, a börtön ridegsége, vágyódás a szabadságért és kedvesért, üzenet a kinti hozzátartozóknak, kettős irányú fogadalom (javulás, vagy bosszú).³⁹

Árvai Sándor börtönben töltött évei kapcsán merült fel bennem, hogy szorosabb kapcsolat lehet ezen időszak és a rabénekek között. Nem példa nélküli, hogy börtönviselt emberek énekeiben „kitüntettet” szerepben jelennek meg a rabságról szóló dalok.⁴⁰ Nem a belemagyarázás szándékával térek ki erre a dalra, nem a betyárromantikát kívánom megjeleníteni. Adatközlőm és az élete mögött meghúzódó relációkat tartom fontosnak, hiszen ahogy az előzőekben láttuk nem precedens nélküli a biográfiai elemek beépülése a folklóralkotásokba. Árvai Sándor 2009-ben készült portréfilmjében meglehetősen felindultan emlékszik vissza azokra a rabságban töltött időkre. Sándor bácsi visszatérve a kurityáni vidékre beszél verekedésről, a börtön hatásairól és a szabadulás utáni első találkozásról. Az idézett rabnóta szövegének egy részletét, melyet apja is gyakran énekelt ott dallam nélkül mondja el.

Ez az ének Árvaiék ítélete előtt is létezett és az sem kizárt, hogy hallotta is, tehát ilyen szempontból hasonlatos bármelyik más dalhoz, amelyik repertoárjában fellelhető. Kisebb problémát vet fel, hogy nem tiszta, hogy Árvai Sándor kitől tanulta pontosan ezt a dalt. Legtöbbször

³⁸<https://zti.hungaricana.hu/hu/map/?list=eyJxdWVyeSI6ICJyaW1hc3pzbWJhdCBmZWxcdTAxNTFsln0&layer=s=google-roadmap%2Cvector-data&bbox=1314717%2C5642887%2C3193232%2C6401141>.

³⁹ KATONA 1981: 294—295.

⁴⁰ Nyeste András nagykovácsi juhász másfél évet töltött börtönben, mely az Édesanyám, ha eljössz Szegedébe... kezdetű nótájában fogalmazódik meg. PAKSA 2014: 111—119.

apját és nagybátyját említi meg, de a legutóbbi interjújában adott válasza szerint a börtönben sajátította el. Bárkitől is tanulta, itt kevésbé lényeges. A hangsúly töltetnél van: a rabénekek eddigi általános értelme egy személyes megvilágításba, empirikus módon megtapasztalt „élménybe” helyeződik át. A fogságban töltött évek után Árvai magáról is énekli a tárgyalt nótát. A lírai alany „néhány év” elteltével egybeolvad az énekes önnön valójával és személyével. Árvai Sándor a börtönévek előtt kevésbé énekelt a *rimaszombati nótát*, inkább utána épült be a repertoárba, összefüggésben a személyes értelmezéssel. Talán túlzás lenne azt állítani, hogy a *Rimaszombat felől* foglalja össze legjobban munkánk alanyának életét és mintegy mottóként lehetne használni, de nem tagadható el, hogy meghatározó jelentőséggel bír számára. Ahogy Árvai bácsi mondta egy beszélgetésünk alkalmával: „*ez bele vót danolva.*”

Gyűjtéseim során a dallal kapcsolatban némi ellentmondást tapasztaltam. Árvai Sándornak sok év elteltével is rossz emlékeket idéz ez a rabének. Maga is megfogalmazta, hogy örök „élmény” volt a rabság. Az emlékek az éneklés közben pedig újra és újra előjönnek. „*Hát elő, persze, hogy elő ugye. Ezek, ezek elő is gyönnnek mán míg én élek.*” Ezzel szemben viszont gyakran énekli, akár színpadon, nagyobb közönség előtt.⁴¹ Feltűnőbb érzelmi hatás nélkül teszi ezt, különösebb felindulás sem mutatkozik, ha erről kérdezem, vagy a beszélgetés középpontjába kerül. Egyfajta disszonanciában fogalmazódik meg a rabének, annak tartalma illetve előadás- és beszédmódja. Nem adekvát megnyilvánulási mód a rabság és a trauma súlyához képest. Még inkább, ha azt is figyelembe vesszük, hogy Árvai Sándor rendkívül fiatalon, a tízes éveinek végén került börtönbe. Ez egyfelől magyarázható azzal, hogy évek múlásával némiképpen megkoptak, enyhültek az emlékek. Ebben közrejátszhat a demencia is.⁴² Más megközelítésben Árvai nem mutatja ki érzelmeit, vagy már el tudta helyezni belül a börtönben töltött éveket. Viszont mindkét esetben ellenpontot képez a 2009-es film ismertetett vonatkozó epizódja⁴³

Jogosan vetődhet fel a kérdés, hogy Árvai Sándor miért énekelt és énekli még mindig ezt a rabéneket? Bizonyos mértékben talán terápiás céllal, a trauma feldolgozását segítőként. Olyan szempontból, hogy megfogalmazza, kimondja a traumát. De olyan megközelítésben is, hogy képes még ezt *híres* dalokat elénekelni (van rá ereje, hangja, lehetősége) és életének bár szerencsétlen fordulata következtében, de sajátjának érzi. A harmadik ok, mely mára funkcióját veszítette Árvai

⁴¹ <https://www.youtube.com/watch?v=FxLLbvDBmHI>.

⁴² JUHÁSZ 2018

⁴³ CSÉKE Zsolt (2009): *A Hortobágy Örökös Pásztora*.

életkörülményei miatt a „tanítás”. A tárgyalt rabéneket „pedagógiai” céllal is énekelte, hogy mások tanuljanak saját szerencsétlenségéből. Meg kell jegyezni, hogy bár a *Rimaszombat felől* kezdetű dalt emeltem ki és ezzel kapcsolatban készítettem interjút Árvai Sándorral, melynek keretén belül beszélt a dal jelentőségéről, ezen kívül több rabének is a repertoárjának a részét képezi. Ezek is, a fent említett okokból adódóan személyes megélésből táplálkoznak, így kontextusoknál és értelmezésüknél figyelembe kell venni azokat az okokat a teljes kép megalkotásához.

A fentiekben már jeleztem, hogy törekedtem a kutatói prekoncepcióktól mentesen feltárni az életút és a rabének(ek) közötti kapcsolatot. A *Rimaszombat felől fújdogál a szellő* kezdetű rabi nóta életrajzi szempontból vett mély, aprólékos és versszakonkénti elemzése nem mutatna előre, mert félő, hogy az elkerülni kívánt szituációt eredményezné és erősítené. Azonban érdemes néhány konkrét konzekvenciát levonni. Árvai Sándor a rabénekeket, így példaként hozott *rimaszombati nótát* sem individualizálja. Személynév és időhatározó híján a tér megnevezését tudná a saját életéből meríteni, de ez jellemzően nem történik meg. Saját felvételeim között eddig mindössze egyetlen példa található, melyben részben utal a reális lokációra.⁴⁴

A példázott rabének egy olyan értelemben „fiktív” történetet mond el, hogy általános vonásokat tartalmaz és nem egy konkrét személy hányatatottságát, így az egyes versszakok „jelenetei” általánosságban és nem konkretizálva tudnak kapcsolódni Árvai biográfiájához, azokba bonyolult lenne belefogalmazni a valós élet eseményeit. A 6. strófához viszont annyi kiegészítést kell tenni, hogy ellentétben a dal szövegével, a család nem fordult el idősebb és ifjabb Árvai Sándortól. Csupán egy testvérével romlott meg a viszonya, mert ő évekkel később az állampárt rendfenntartójaként dolgozott.

A rabénekek mellett a dalkészlet elemit képező valamennyi pásztornóta is kapcsolódik Sándor bácsi biográfiájához. Meglehet nem azonos mértékben, mint a rabénekek. A *juhásznóta* elnevezéséből is adódóan a pásztorságon belül a juhászélethez és mesterséghez kötődő nehézségeket, örömöket és szituációkat ábrázolja. A legtöbb megjelenített helyzethez Árvai személyesen is kapcsolódni. Nem feltétlen a konkrét megélésen keresztül, bár ez is egy opció, hanem a dal tartalmi jelentése miatt. Végsősoron a pásztor, de elsődlegesen juhásznékek róla is szólnak.

⁴⁴ Lásd a szöveggyűjteményben: 50. 2.-es számú dal.

Árvai Sándor élete és vokális népzenei repertoárjának rabénekei között sokkal inkább van egy implicit, elvontabb tartalmi-jelentésbeli kapcsolat, mint konkrét szubjektív események (újra)megfogalmazása és (újra)megjelenítése egy-egy ének által biztosított keretek között. A rabnóták általános értelmezése párhuzamosan, a személyes, egyéni értelmezéssel is kiegészül, melyet a pásztoember fiatalon börtönben töltött éveinek emlékeiben gyökeredzik.

Rendszerezés

Árvai Sándor dalkészletét, illetve legalábbis annak egy részét, ami rendelkezésemre áll a szövegcentrikus vizsgálaton túl érdemes rendszerbe foglalni. A következőkben a konkrét szöveggyűjteményi rész előtt Katona Imre osztályozása⁴⁵ alapján csoportosítom Árvai dalait. Bár a korábbiakban már tettem említést, nem árt feleleveníteni az eddigi gyűjtések időbeli megoszlását.

GYŰJTŐ	MIKOR	DALOK SZÁMA ⁴⁶	ELÉRHETŐSÉG
Papp László, Lajkó Levente	1990'-2000'	?	Magángyűjtemény
Bárdosi Ildikó	2006-2007	21	Hagyományok Háza Folklóradatbázis
Nagy Gábor	2009-?	?	Magángyűjtemény
Imre-Horváth András	2021-	183	Magángyűjtemény

Ahogy a táblázatból is kiderül kettő gyűjtési időszak anyaga jelen pillanatban ismeretlen és feldolgozatlan állapotban van. Ennek főként technikai oka van. Azonban az elérhető gyűjtések is elegendőek a rendszerezés elkezdéséhez. Természetesen így csak egy hozzávetőleges képet fogunk

⁴⁵ KATONA 1970

⁴⁶ Variánsokkal együtt értendő.

kapni, amely nem teljes egészében tükrözi Árvai repertoárját. A még hiányzó hangfelvételek megszerzése és feldolgozása, valamint eredményeinek beépítése a rendszerezésbe megoldásra váró feladat. Ez reményeim szerint a következő bő fél évben teljesülni fog, de a következőkben „csak” a már említett anyagokat fogom figyelembe venni, megállapításaim jelen időre és ismert dalkészletre vonatkoznak.

A rendszerezésnél és a szöveggyűjtemény összeállításakor több jelentős probléma is felvetődött, melyek alapjaiban határozzák meg a továbbiakat. Az első ilyen akadály, hogy a jelenleg ismert összes ének bekerüljön-e a gyűjteménybe. Végül amellett tettem le a voksomat, hogy bizonyos szelekciót szükséges alkalmazni. Tisztában vagyok, hogy ezzel ingoványos és veszélyes feladatra vállalkoztam. Az első publikált népköltési gyűjtemények legtöbbszörében a gyűjtő és/vagy a szerkesztő önkényesen alakította a kiadásra szánt anyagot. Bár a mai korból elítélni nem lehet, mégis a tudomány mostani álláspontja szerint hüen kell visszaadni a gyűjtöttet. Ezt figyelembe véve és követve csak olyan dalok maradtak ki a szöveggyűjteményből, melyek érdemlegesen nem járulnak hozzá a szakmai többletthez. Ezek közé tartozik egy-egy dal több, egymással megegyező variánsa és a demencia következtében értelmüket veszített nóták. A bekerültek viszont pontosan a gyűjtésen felénekelt változatot tükrözik, azokon semmilyen változtatás nem történt. A kategorizálás szempontjából másik megoldandó feladat a kontamináció „kezelése” volt. Ennek következtében igen sok dalt be lehetett volna sorolni a legtöbb dalcsoportba úgy, hogy az nem okozott volna különösebb gondot, vagy kirívó példát. Ebben az esetben a nóták első versszakát vettem kiindulási alapnak és ennek megfelelően soroltam egyik, vagy másik dalcsoportba. Az erőteljes variabilitás problematikája is jelentős. Mi számít variánsnak és mi számít külön dalnak? Igazodási pontként fogható fel a gyakoriság. Vagyis az általában együtt énekelt strófákat, még ha oly különböző sorrendben is adja elő Árvai Sándor egy dalnak tekintetem. Előfordult, hogy egy X-dik versszak máskor dalkezdő szakasz. Itt is különálló elemként kezeltem. Azonban ennek fordítottjára is van példa. Három versszakot külön énekelt Sándor bácsi, bár nagy mértékben feltételezhető, hogy azok egy dalnak a strófái. Végül néhány olyan eset is akadt, amikor a variánsok eltérő dalcsoportba kerültek. Ez az variabilitásnak és az improvizatív betoldásoknak köszönhető. Egy olykor minimális változtatás is meghatározó lehet és képes a dal egészének tartalmát némileg átformálni.

Mivel az Árvai-gyűjtések csak egy bizonyos része áll jelen pillanatban rendelkezésemre, valamint az előbb említett szelekciót is figyelembe kell venni, a rendszerezés csak a szöveggyűjteménybe bekerült dalokra és variánsaikra támaszkodik, csak azokra tekinthető érvényesnek. Ezen kívül fontos megemlíteni a passzív énektudást⁴⁷ Sándor bácsi kapcsán, Nem egyszeri eset volt, hogy a kérdezett nótát, bár ismerte, hallotta, de az nem épült be szervesen a repertoárjába, vagy időközben és a demencia hatására már sokat felejtett belőle. Árvai Sándortól a variánsokat nem számolva 64 lírai dal és 2 balladatöredék került be a szöveggyűjteménybe. Ezek összesen 7 külön dalcsoportba oszthatóak be.

I. Pásztordalok

II. Betyárdalok

III. Bujdosódalok

IV. Rabénekek

V. Szerelmi dalok

VI. Bordalok, mulatódalok

VII. Csúfoló dalok

VIII. Ballada részletek

Az említett dalcsoportok összesen 3 nagyobb dalosztályba sorolhatóak. A szerelmi dalok az érzelmi dalok osztályába, a bordalok, mulatóénekek és a csúfolódalok a mulattató dalok osztályába tartoznak, a pásztor- és betyárnóták, valamint a bujdosó énekek az életformához, foglalkozáshoz kötődő dalok osztályának részét képezik. A fentiekből kitűnik, hogy a Katona Imre által meghatározott hat dalosztály közül három, az alkalmi énekek, a szertartásos énekek, illetve történeti-társadalmi, politikai dalok⁴⁸ teljes egészében hiányzik.

⁴⁷ RAFFAI 2001: 86.

⁴⁸ A képet árnyalja, hogy a bujdosódalok akár ebbe a dalosztályba is besorolhatóak lennének.

Dalcsoport	Előfordulás	Százalék a szöveggyűjteményben szereplő dalok összességéhez képest
I. Pásztordalok	28	~ 43 %
II. Betyárdalok	15	~ 23 %
III. Bujdosóénekek	4	~ 6,1 %
IV. Rabénekek	4	~ 6,1 %
V. Szerelmi dalok	8	~ 12,3 %
VI. Bordalok, mulatódalok	3	~ 4,6 %
VII. Csúfoló dalok	1	~ 1,5 %
VIII. Ballada (részletek)	2	~ 3 %

A repertoárban a pásztordalok egyértelmű túlsúlyban szerepelnek. Árvai Sándor foglalkozásából és háttéréből adódóan nem meglepő, hogy a szöveggyűjteményben szereplő dalok majdnem felét, 44,3 %-át adják a pásztornóták. Bár jelentősen kisebb arányban, de a második legnagyobb dalcsoporthoz a betyárdalok képezik. A szöveggyűjteményi dalok közel negyede, 23 %-a ebbe kategóriába sorolandó. A szerelmi dalok 12,3 %-kal képviseltetik magukat. Érezhető, hogy Árvai használja ezeket is, ám nem tartoznak a „fő profiljához”. A bujdosó- és rabénekek 6,1-6,1 %-át teszik ki a szöveggyűjteménynek. Ez a biográfiai aspektust is figyelembe véve nem túl sok, de a régióban elterjedt rabi nóták megtalálhatóak ezek között. A bor- és mulatódalok 4,6 %-ot tesznek ki, azonban kevesebb kontamináció esetén arányszámuk megnövekedne. Csúfoló dalcsoporthoz egyetlen példája 1,5 %-nyi. A balladák esetében 3 %-ról beszélhetünk. Bár különbözőek, egyazon típuscsaládba tartoznak.

Mivel Árvai Sándor dalkészletének egyik fontos jellemzője a variabilitás, érdemes erre fókuszálva is megvizsgálni a szöveggyűjteményben szereplő dalokat.

Összes lírai dal / ballada	Összes variáns	Arány
63	132	~ 209,5 %
2	3	~ 150 %

Ahogy látjuk a variánsok száma több mint a duplája a lírai daloknak. Tehát átlagosan minden dalra (több mint) kettő variáns jut. A balladák vonatkozásában a kevés minta alapján nehezen lehet megfogalmazni érvényes észrevételeket. Mindazonáltal a lírai dalokat szükséges részletesebben is áttekinteni a tisztábban látás végett.

Dalcsoport	Dalok száma	Variánsaik száma	Csak a lírai dalok aránya	Variánsok aránya	A dalok és variánsaik száma egymáshoz viszonyítva
I. Pásztordalok	28	73	~ 44,4 %	~ 55,3 %	~ 260 %
II. Betyárdalok	15	21	~ 23,8 %	~ 15,9 %	~ 140 %
III. Bujdosó énekek	4	5	~ 6,3 %	~ 3,7 %	~ 125 %
IV. Rabénekek	4	15	~ 6,3 %	~ 11,3 %	~ 375 %
V. Szerelmi dalok	8	11	~ 12,6 %	~ 8,3 %	~ 137 %
VI. Bordalok, mulatónóták	3	3	~ 4,7 %	~ 2,2 %	~ 100 %
VII. Csúfolódók	1	1	~ 1,6 %	~ 0,7 %	~ 100 %

A legnagyobb variálódást a pásztordalok csoportja mutatja. Ez valamennyire evidensnek tekinthető, hiszen a legtöbb nótát magába foglaló dalcsoportról van szó. Azonban az arányszámokból kiderül nem csak az említett ok áll ennek hátterében. A másik érdekes adat, hogy a rabénekek alacsony száma ellenére rendkívül variabilisak. Bár több esetben csak a változatok egy kisebb része különbözik, mégis számos formában tud megfogalmazódni egyazon dal.

Zárásként még egyszer fontos hangsúlyozni, hogy a fenti rendszerezés nem az egyetlen lehetséges érvényes módja Árvai Sándor dalainak kategorizáláshoz és arányainak

megállapításához. Továbbá sem a szöveggyűjtemény, sem a jelenleg ismert dalok nem tükrözik Árvai Sándor teljes repertoárját. A még magángyűjteményekben található felvételek számos új információval szolgálhatnak a jövőben. Egyúttal az idős pásztoreMBER ma ismert dalkészletét nagyban bővíthetik.

Szöveggyűjtemény

I. Pásztordalok

1. Kutya világ mikor érem végedet... (2006. 07. 12.)

1. Kutya világ mikor érem végedet?

De megúntam benned az életemet.

Nem vót nekem tebenned egy víg órád, egy víg napod,

Rám nézve csak ez az élet unalom.

2. Kibontották záros akjom ajtaját,

Elhajtották a juhoknak a javát.

Elhajtották Ugocsa megyében.

Nem néz többet a gazdája szemébe.

3. Sír a bárány, bög az anyja,

Bort iszik a bácsi gazda.

Bort iszik én nem pájinkát

Nem élek én búval, mint más.

Mer' ha búval élnék, mint más

Megölne ja sírás-rívás.

(...most mondja, aranyos Ildikóm)

4. Én vagyok az, aki nem jó,

Csárda jajtó nyitogató.

Csárda ajató nyitogató,

Szép asszony szomorító.

1. 1. Kutya világ mikor érem végedet... (2021. 10. 16.)

1. Kutya világ mikor érem végedet?

De megúntam benned az életemet.

Nem vót nekem tebenned egy víg órád, egy víg napod,

Rám nézve csak ez az élet unalom.

2. Kibontották záros ákjom ajtaját,

Elhajtották a juhonnak a javát.

Elhajtották Ugocsa megyébe.

Nem néz többet a gazdája szemébe.

2. Hortobágyon láttam egy szép bacsólányt... (2021. 10. 16.)

1. Hortobágyon láttam egy szép bácsolánt

Szamárszekeren hurcoltatta magát.

Szamárszeker vasas kocsi utána,

Tied leszek bacsolán nemsokára.

2. Ugat a kutyám a Rajna,

Gyön a szeretőm a bárna.

Ha barna is, de nem cigány,

Szeret az engem az igazán.

3. Sír az anyám, sír az apám,

Sír mintakét testvérbátyám.

Ne sírj anyám, ne sírj apám,

Nem sokáig betyárkodok már.

2. 1. Hortobágyon láttam egyszép bacsólányt... (2023. 08. 22.)

1. Hortobágyon láttam egy szép bácsolánt

Szamárszekeren hurcoltatta magát.

Szamárszeker vasas kocsi utána,

Tied leszek bacsolán nemsokára.

2. Kint a pusztán van egy kopár legelő,
Közepibe' van egy gyászos temető.
Arra megyek, arra hajtom a birkám,
Felkeresem a szeretőm sírhantját.

Ráborulok, sírok rajta sokáig,
Míg a fekete halvány sárgának nem válik.

3. Jaj, de fogom szégyelleni...(2024. 07. 12.)

1. Jaj, de fogom szégyelleni,
Hogyha fognak pírongatni!
Vagy egy hete, vagy má' három,
Hogy a számadóm nem látom.

Amint látom, amott jön már
Egy fecskehasú számaron már.

2. Jó napot édes bojtárom!
Hol a vezérürü, kolomposom?
Kutyám itta meg a vérit,
Zsidó vette meg a bőrért.

3. Még azt mondom, hogy nincsen károd

Hol a vezérürü kolomposod?

A bográcsba ott a húsa,

Vagy a tömlő fenekébe.

Egyel gazdám jóízűen,

Most eszel a magadéból.

3. 1. Jaj, de fogom szégyelleni....(2007. 07. ??.)

1. Jaj, de fogom szégyelleni,

Hogyha fognak pírongatni!

Vagy egy hete, vagy má' három,

Hogy a számadóm nem látom.

2. Amint látom, amott jön már

Egy fecskehasú számaron már.

Jó napot édes bojtárom!

Hol a vezérürü, kolomposom?

Kutyám itta meg a vérit,

Zsidó vette meg a bőrét.

3. Van-a húsd a tömlőbe,
Vagy a bogrács fenekébe?
Van es húsom a bográcsban,
Egyel gazdám jóízűen!

3. 2. Vagy két hete, vagy már három... (2021. 10. 16.)

1. Vagy két hete, vagy mán három,
Hogy a számadóm nem látom.
Amint látom amott jön már
Egy tarka hasú számaron már.
2. Jó napot édes bojtárom!
Hol a vezérürü kolomposom?
Kutyám itta meg a véri
Zsidó vette meg á bőrét.
3. Még asz mondod, hogy nincsen károm,
De nem is lesz, míg a nyáj a kezemen lesz.
Most már tudom, hogy nincsen károm,
De nem is lesz, míg a nyáj a kezemen lesz.

3. 3. Vagy két hete, vagy már három... (2023. 08. 23.)

1. Vagy két hete, vagy már három,

Hogy a számadóm nem látom.

Amint látom amott jön már

Egy fecskehasú számaron már.

2. Jó napot édes bojtárom!

Hol a vezérürü kolomposom?

Kutyám itta meg a vérit

Zsidó vette meg á bőrét.

3. Még asz mondod, hogy nincsen károm,

De nem is lesz, míg ez a nyáj a kezemen lesz.

3. 4. Jaj, de fogom szégyelleni... (2024. 04. 20.)

1. Jaj, de fogom szégyelleni,

Hogyha fognak pírongatni!

Vagy két hete, vagy má' három,

Hogy a számadóm nem látom.

2. Amint látom, amott jön már

Egy fecskehasú számaron már.

Jó napot édes bojtárom!

Hol a vezérürü, kolomposom?

Kutyám itta meg a vérit,

Zsidó vette meg a bőrét.

(rákérdezés után kiegészítve)

3. Van-a húsd a tömlőbe,

Vagy a bogrács fenekébe?

Egyel pajtás, kedves pajtás,

Áldjon meg az Isten vele.

3. 5. Jaj, de fogom szégyelleni...(2024. 10. 27.)

1. Jaj, de fogom szégyelleni,

Hogyha fognak pírongatni!

Vagy két hete, vagy má' három,

Hogy a számadóm nem látom.

2. Amint látom, amott jön már

Egy fecskehasú számaron már.

3. Jó napot édes bojtárom!

Hol a vezérürü, kolomposom?

Kutyám itta meg a vérit,

Zsidó vette meg a bőrét.

4. Nem hallom a vezérürüm kolompját... (2006. 07. 12.)

1. Nem hallom a vezérürüm kolompját

Amott viszik a szeretőmnek az ágát.

(ez vót a nótája mindig)

2. Nem hallom a vezérürüm csengőjét,

Most viszik a szeretőm jegykendőjét.

3. Víg muzsika kihangzik a cserjésben

Fáj a szívem, majd' meghasad most érte.

4. De mégis visszavettem a babámat nagy áron.

Át is vittem tizenhátom határon.

Hol erdőbe, hol mezőbe, de hol sáron.

Amíg élek nem hagyom el e világon.

5. Sír a bárány, bög az anyja,
Bort iszik a bácso gazda.
Bort iszik én nem pájinkát
Nem élek én búval, mint más.

Mer' ha búval élnék, mint más
Megölne ja sírás-rívás.

6. Én vagyok az, aki nem jó,
Csárda jajtó nyitogató.
Csárda ajató nyitogató,
Szép asszony szomorító.

4. 1. Nem hallom a vezérürüm csengőjét... (2021. 10. 16.)

1. Nem hallom a vezérürüm csengőjét,
Most viszik a szeretóm jegykendőjét.
Nem hallom a vezérürüm kolompját,
Amott viszik a szeretómnek az ágát.

2. Juhász vagyok, vígan őrzöm nyájamat,
Esküvőre most viszik a babámat.
Víg muzsika kihangzik a cserjésbe,

Fáj a szívem, majd' meghasad most érte.

4. 2. Nem hallom a vezérürüm kolompját... (2021. 12. 11.)

1. Nem hallom a vezérürüm kolompját

Most viszik a szertóm jegykendőjét.

Kutya világ mikor érem végedet?

De meguntam benned az életemet.

Nem volt nekem te benned egy víg órám, egy víg napom

Rám nézve csak ez az élet unalom.

2. Kibontották záros akjom ajtaját,

Elhajtották a juhomnak a javát.

Elhajtották Ugocsa megyében,

Nem néz többet a gazdája szemébe.

4. 3. Nem hallom a vezérürüm csengőjét... (2021. 12. 11-12.)

1. Nem hallom a vezérürüm csengőjét,

Most viszik a szerető jegykendőjét.

Kutya világ mikor érem végedet?

De meguntam benned az életemet.

Nem vót nekem tebenned egy víg óráim, egy víg napom.

Rám nézve csak ez az élet unalom.

2. Kibontották záros akjom ajtaját,

Elhajtották a juhoknak a javát.

Elhajtották Ugocsa megyében,

Nem néz többet a gazdája szemébe.

4. 4. Juhász vagyok, vígan őrzöm nyájamat... (2021. 12. 11-12.)

1. Juhász vagyok, vígan őrzöm nyájamat,

Esküvőre most viszik a babámat.

Víg muzsika kihangzik a cserjésbe,

Fáj a szívem, majd' meghasad most érte.

2. Ami nap is azt álmodtam,

Három juhom hatot ellett.

Van már juhom, van bárányom,

Szerethetsz már kisangyalom.

3. Én vagyok az, aki nem jó

Csárda jájtó nyitogató.

Csárda jajtó nyitogató,

Szép asszon szomorító.

4. Ugat a kutyám, a Rajna,
Gyön a szeretőm a barna.
Ha barna, de nem cigány,
Szeret az engem igazán.

5. Sír a bárány, bög az anyja
Bort iszik a bécso gazda.
Bort iszik én nem pájinkát,
Nem élek én búval, mint más

Mer' ha búval élnék, mint más,
Megölne a sírás-rívás.

4. 5. Juhász vagyok, vígan őrzöm nyájamat... (2021. 12. 11-12.).

1. Juhász vagyok, vígan őrzöm nyájamat,
Esküvőre most viszik a babámat.
Víg muzsika kihangzik a cserjésbe,
Fáj a szívem, majd' meghasad most érte.

2. Ami nap is azt álmodtam,
Három juhom hatot ellett.

Van már juhom, van bárányom,
Szerethetsz már kisangyalom.

3. Sír az anyám, sír az apám,
Sír mintakét testvérbátyám.
Ne sírj anyám, ne sírj apám,
Nem sokáig betyárokodok már.

Elég vót má' húsztendő,
Fogadjon be ja temető!

4. 6. Nem hallom a vezérürüm csengőjét... (2022. 09. 23-25.)

1. Nem hallom a vezérürüm csengőjét,
Most viszik a szeretőm jegykendőjét.
2. Juhász vagyok, vígan őrzöm nyájamat,
Esküvőre most viszik a babámat.
Víg muzsika kihangzik a cserjésben,
Fáj a szívem, majd' meghasad most érte.
3. Jó napot édes bojtárom!
Hol a vezérürü kolomposom?
Kutyám itta meg a vérit,

Zsidó vette meg a bőrét.

4. 7. Nem hallom a vezérürüm csengőjét... (2023. 12. 29.)

1. Nem hallom a vezérürüm csengőjét,
Most viszik a szeretőm jegykendőjét.
Nem hallom a vezérürüm kolompját,
Amott viszik a szeretőmnek az ágát.

2. Juhász vagyok, vígan őrzöm nyájamat,
Esküvőre most viszik a babámat.
Víg muzsika kihangzik a cserjésbe',
Fáj a szívem, majd' meghasad most érte.

3. Sír az anyám, sír az apám,
Sír mintakét testvérbátyám.
Ne sírj anyám, ne sírj apám,
Nem sokáig betyárokodok már.

Elég vót mán húsz esztendő
Fogadjon be ja temető.

4. 8. Nem hallom a vezérürüm kolompját... (2024. 10. 26.)

1. Nem hallok a vezérüröm kolompját

Most viszik a szeretőmnek az ágját.

Juhász vagyok, vígan őrzöm nyájamat,

Esküvőre most viszik a babámat.

Víg muzsika kihangzik a pusztába'

Fáj a szívem, majd meg hasad most érte.

5. Ködlik mán a Mátra... (2006. 07. 04.)

1. Ködlik már a Mátra,

Jeső jakar lenni.

Eső jakar lenni,

Korog a manga nyáj,

Nem akar maradni,

Nem akar maradni.

2. Ne korogj manga nyáj,

Nem mész már te vissza!

Nem mész már te vissza'

Nem fekszel már többet

Cserepes hodályban.

Cserepes hodályban.

3. Esteledik *mán* az idő,

Szállást kérnék, de nincs kitől.

Csipkebokor a szállásom,

Kerek erdő *ja* lakásom.

Hozd ki babám szűröm, baltám!

Hagy menjek a nyájam után.

Mert levágják ártányomat

Keselylábú makkanomat.

5. 1. Ködlik *mán* a Mátra... (2021. 10. 16.)

1. Ködlik *mán* a Mátra,

Jeső jakar lenni.

Eső jakar lenni,

Korog a manga nyáj,

Nem akar maradni,

Nem akar maradni.

2. Ne korogj manga nyáj,

Nem mész már te vissza!

Nem fekszel már többet
Cserepes hodályban.

3. Esteledik *mán* az idő,
Szállást kérnék, de nincs *kitűl*.
Csipkebokor a szállásom,
Kerek erdő a lakásom.

Hozd ki babám szűröm, baltám!
Hagy menjek a nyájam után.

5. 2. Ködlik *mán* a Mátra... (2021. 12. 11.)

1. Ködlik *mán* a Mátra,
Jeső jakar lenni.
Korog a manga nyáj,
Nem akar maradni.

2. Ne korogj manga nyáj,
Nem mész már te vissza!
Nem fekszel már többet
Cserepes hodályban.

3. Esteledik *mán* az idő,

Szállást kérnék, de nincs *kitűl*.

Csipkebokor a szállásom,

Kerek erdő a lakásom.

Hozd ki babám szűröm, baltám!

Hagy menjek a nyájam után.

5. 3. Ködlik *mán* a Mátra... (2024. 10. 26.)

1. Ködlik *mán* a Mátra,

Jeső jakar lenni.

Eső akar lenni,

Korog a manga nyáj,

Nem akar maradni,

Nem akar maradni.

2. Ne korogj manga nyáj,

Nem mész már te vissza!

Nem mész mér te vissza.

Nem fekszel már többet

Cserepes hodályban.

Cserepes hodályban!

6. Felment a kondás a fára... (2021. 10. 16.)

1. Felment a kondás a fára,
Mákkot rázott az aljárú.
Bri kucukám szőke, manga
Szaladj, szaladj mer' levág a kondás balta!

6.1. Felment a kondás a fára... (2021. 12. 11-12.)

1. Felment a kondás a fára,
Makkot rázott az aljára.
Bri kucukám szőke, manga,
Szaladj, szaladj, mer' levág a fényes balta.
2. Kondás vagyok, nem gulyás.
Gyepen hállok nem a paplanyos ágyon.
Én Istenem fordítsd meg a csillagot,
Hagy ölelje a szegény a gazdagot.

6.2. Felment a kondás a fára... (2021. 12. 11-12.)

1. Felment a kondás a fára,

Makkot rázott az aljára.

Bri kukukám szőke, manga,

Szaladj, szaladj, mer' levág a fényes balta.

2. A kondásnak most van hibája,

Mert már mostan a makkot rázza.

Rázza, rázza a makkot rázza,

Bri kukukám, szőke, manga.

7/A. Ittam pénteken, szombaton... (2006. 07. 12.)

1. Azt mondja, ittam pénteken, szombaton

Meg az az egy vasárnapon.

Jaj, de kutyám itta meg a vérit,

Zsidó vette meg a bőrét.

2. Még azt mondod, hogy én vagyok az, aki nem jó,

Csárda ajtó nyitogató.

Csárda ajtó nyitogató,

Szép asszony szomorító.

3. Befonom az ostoromat nyolc ágban!

Ráverem a feleségem hátára.

(tudjátok, ez is olyan zshivánnóta)

Ráverem a feleségem hátára,

Majd megtudod, hogy ki vótam én néked.

4. Most mondja, hogy igyál betyár, múlik a nyár.

Úgyse soká betyárkodsز már.

Elég vót mán húsz esztendő,

Fogadjon be ja temető!

7/A. 1. Jaj, de ittam pénteken... (2021. 10. 16.)

1. Jaj, de ittam pénteken, szombaton

Meg az az egy vasárnapon!

Jaj, de kutyám itta meg a vérit

Zsidó vette meg bőrét.

2. Sír a bárány, bög az anyja

Bort iszik a bécso gazda.

Bort iszok én nem pájinkát

Nem élek én búval, mint más.

Mer' ha búval élnék, min' más

Megölne ja sírás-rívás.

3. Én vagyok az, aki nem jó

Csárda jajtó nyitogató.

Csárda jajató nyitogató,

Szép asszony szomorító.

4. Ígyl betyár múlik a nyár

Úgyse soká betyarkodsz mán

Elég vót má' hús esztendő

Fogadjon be ja temető!

7/A. 2. Jaj, de ittam pénteken... (2023. 02. 26.)

1. Jaj, de ittam pénteken, szombaton

Meg az az egy vasárnapon!

Sír a bárány, bög az anyja

Bort iszik a bácso gazda.

2. Bort iszok én nem pájinkát

Nem élek én búval, mint más.

Mer' ha búval élnék, min' más

Megölne ja sírás-rívás.

3. Rí az anyám, Rí az apám,
Rí mintakét testvérbátyám.
Ne sírj anyám, ne sírj apám,
Nem sokáig betyárokodok már

Elég vót má' húsz eszetendő,

(Ne fogadjon be még a temető se!)

7/A. 3. Én vagyok az aki nem jó... (2018. 12. 01.)

1. Én vagyok az, aki nem jó
Csárda ajtó nyitogató.
Csárda ajtó nyitogató,
Szép asszon szomorító.

2. Sír az anyám, sír az apám,
Sír mint a két testvérbátyám.
(Ne sírj anyám), ne sírj apám,
Nem sokáig betyárokodok már.

Elég vót má' húsz eszetendő,

Fogadjon be? a temető!

3. Hortobágyon, ott látok egy pallagot

Még én oda kisangyalom elhajtok.

Ott látok egy szép bácsolányt eprészni

Még én azzal szívet fogok cserélni.

4. Hortobágyon kivirít az ibolya

Közepébe szépen legel a gulya.

Én is gulyás vagyok a Hortobágyon

Gyepen hállok, nem a paplanos ágyon.

7/B. Sír a bárány, bög az anyja... (2021.10.16.)

1. Sír a bárány, bög az anyja

Bort iszik a bécso gazda. (Ez az élet.)

Bort iszik én nem pájinkát,

Nem élek én búval, mint más

Mer' ha búval élnék, mint más,

Megölne a sírás-rívás.

2. Én vagyok az, aki nem jó

Csárda jajtó nyitogató.

Csárda jajtó nyitogató,

Szép asszon szomorító.

7/B. 1. Sír a bárány, bőg az anyja... (2021. 12. 11.)

1. Jaj, de sír a bárány, bőg az anyja,

Bort iszik a bécso gazda.

Bort iszok én, nem pájinkát,

Nem élek én búval, mint más.

2. Kutya világ mikor érem végedet?

De meguntam benned az életemet.

Nem vót nekem te benned egy víg óráim, egy víg napom,

Rám nézve csak ez az élet unalom.

7/B. 2. Sír a bárány, bőg az anyja... (2021. 12. 11-12.)

Jaj, de sír a bárány, bőg az anyja

Bort iszik a bécso gazda.

Bort iszok én nem pájinkát,

Nem élek én búval, mint más.

Mer' ha búval élnék, mint más,

Megölne a sírás-rívás.

Én vagyok az, aki nem jó

Csárda jajtó nyitogató.

Csárda jajató nyitogató,

Szép asszon szomorító.

Ugat a kutyám, a Rajna,

Gyön a szeretóm a barna.

Ha barna, de nem cigány,

Szeret az engem igazán.

7/B. 3. Sír a bárány, bőg az anyja... (2021. 12. 11-12.)

1. Sír a bárány, bőg az anyja

Bort iszik a bécso gazda.

Bort iszik én nem pájinkát,

Nem élek én búval, mint más.

Mer' ha búval élnék, mint más,

Megölne a sírás-rívás.

2. Én vagyok az, aki nem jó

Csárda jajtó nyitogató.

Csárda jajató nyitogató,

Szép asszony szomorító.

3. Igyál betyár múlik a nyár

Úgyse soká betyárkodsز mán

Elég vót má' húsz esztendő

Fogadjon be ja temető!

7/B. 4. Sír a bárány, bőg az anyja... (2023. 12. 29.)

1. Sír a bárány, bőg az anyja

Bort iszik a bácsó gazda.

Bort iszok én nem pájinkát,

Nem élek én búval, mint más

Mer' ha búval élnék, mint más,

Megölne ja sírás-rívás.

2. Ugat a kutyám, a Rajna,

Gyön a szeretőm a barna.

Ha barna, de nem cigány,
Szeret az engem igazán.

3. Én Istenem, de megszomorítottál,
A szívemre de nagy bánatot hoztál.
Ennyi bánat elég vóna jegy lónak,
Elment az én szeretőm szolgálónak.

7/C. Ugat a kutyám, a Rajna... (2021. 12. 11.)

1. Ugat a kutyám, a Rajna,
Gyön a szeretőm, a barna.
Ha barna, de nem cigány,
Szeret az engem igazán.

2. Én vagyok az, aki nem jó
Csárda jajtó nyitogató.
Csárda jajtó nyitogató.
Szép asszony szomorító.

3. Igyál betyár, múlik a nyár,
Úgyse' soká betyárkodsz már.
Elég vót mán húsz esztendő,

Fogadjon be *ja* temető.

8. Debrecennek van egy vize... (2021. 10. 16.)

1. Debrecennek van egy vize

Kinek híres Hortobágy a neve.

Arra van egy kőhíd rakva

Kilenc lyukra van állítva.

2. Gulya, ménes takarodik,

A számadó káronkodik.

Mer' mind a három bojtár a csárdába' iszik.

3. Gulya, ménes csavargóban

A számadó káronkodik.

Mer' a bojtárok isznak-esznek,

A csárdába mulatoznak.

8.1. Debrecennek van egy vize... (2021. 12. 11.)

1. Debrecennek van egy vize

Kinek híres Hortobágy a neve.

Arra van egy kőhíd rakva,

Kilenc lyukra van állítva.

2. Debrecennek van egy vize

Kinek híres Hortobágy a neve.

Arra van egy kőhíd rakva,

Kilenc lyukra van állítva.

3. Gulya, ménes takarodik,

A számadó káronkodik.

Mer' minden bojtár a csárdába' jiszik.

Az egyik a Meggyesbe', a másik a Cerepesbe'.

A harmadik a Morgóban

Gulya, ménes takaróban.

8.2. Debrecennek van egy vize... (2023. 12. 29.)

1. Debrecennek van egy vize

Kinek híres Hortobágy a neve.

Arra van egy kőhíd rakva,

Kilenc lyukra van állítva.

2. Gulya, ménes csavargóba',

A számadó káronkodott.

Mer' mind a bojtár a csárdába' iszik.

9. Ami nap is azt álmodtam... (2021. 10. 16.)

1. Ami nap is azt álmodtam:

Három juhom hatot ellett

Van már juhom, van bárányom,

Szerethetsz már kisangyalom.

2. Én vagyok az, aki nem jó

Csárda jajtó nyitogató.

Csárda jajató nyitogató,

Szép asszony szomorító.

9.1. Ami nap is azt álmodtam... (2022. 09. 23-25.)

1. Ami nap is azt álmodtam:

Három juhom hatot ellett

Van már juhom, van bárányom,

Szerethetsz már kisangyalom.

2. Ködlik mán a Mátra,

Jeső jakar lenni.

Eső akar lenni.

Jön már most a szeretőm,

Azt kéne szeretni.

10. Hortobágyon kivirít az ibolya... (2021. 10. 16.)

1. Hortobágyon kivirít az ibolya,
Közepibe' szépen legel a gulya.
Én is gulyás vagyok a Hortobágyon,
Gyepen hállok nem a paplanyos ágyon.

11. Az oldalba ott látok egy pallagot... (2006. 07. 12.)

1. Az ódalba ott látok egy pállagot
Még én oda kisangyalom elhajtok.
Ott látok egy szép bacsolánt eprészni,
Még én azzal szívet fogok cserélni.
2. Az Alföldön láttam egy szép bácsolánt
Szamárszekeren hurcoltatta magát.
Szamárszeker vasas kocsí utána,
Tied leszek bacsolán nemsokára.

11. 1. Az oldalba ott látok egy pallagot... (2021. 12. 11.)

1. Az ódalba ott látok egy pállagot

Még én oda kisangyalom elhajtok.

Ott látok egy szép bacsolánt eprészni,

Még én azzal szívet fogok cserélni.

2. Ugat a kutyám a Rájna,

Jön a szeretőm, a barná.

Ha barna is, de nem cigány,

Szeret az engem igazán.

12. Lóra csikós, lóra... (2021. 12. 11.)

1. Lóra csikós, lóra!

Elszaladt a ménes.

Elszaladt a ménes Kismargita felé.

Kismargita felé.

2. Elébe, jelébe,

Csak elébe menni.

Mindnyájan menjünk most,
Hajtsuk vissza végleg!

12. 1. Lóra csikós, lóra... (2021. 12. 11.)

1. Lóra csikós, lóra!

Elszaladt a ménes.

Csak elébe, elébe,

Kerüljétek meg végleg!

2. Meg kell kerülni a ménest,

Mer' elszaladt a ménes.

Vissza kell fordítani,

Most *mán* gyöjjön vissza végleg.

12. 2. Lóra csikós, lóra... (2021. 12. 11-12.)

1. Jaj, de lóra csikós, lóra!

Elszaladt a ménés.

Elszaladt a ménés.

Elszaladt a ménés Kismargita felé.

Kismargita felé.

2. Csak elébe menjünk,

Mostan téríjjük vissz!

Téríjjik már vissza.

Mert az uraságnál

Nagy dolga van rája.

12. 3. Lóra csikós, lóra... (2023. 08. 23.)

1. Jaj, de lóra csikós, lóra!

Elszaladt a ménés.

Elszaladt a ménés.

Elszaladt a ménés Kismargita felé.

2. Csak elébe jelébe,

Elejéből.....

Csak előzd meg őket,

Hogy hajtsam vissza őket.

3. Vissza kéne hajtani,

Visszahozni őket.

Mer' kéne hát éppen

Most már számot vetni érte.

13. Jaj, beszegődtem Tarnócára bojtárnak... (2021. 12. 11.)

1. Jaj, beszegődtem Tárnócára bojtárnák,

Jó legelőt szegődök a birkámnak.

Én Istenem fordítsd meg a csillagot!

Hagy ölelje a szegény a gazdagot.

2. Amott, amott ki van amott,

Ki babája lakik mán ott?

Vagy az enyém, vagy a másé,

Vagy a kedves barátomé.

13.1. Jaj, beszegődtem Tarnócára bojtárnak... (2023. 02. 26.)

1. Beszegődök Tárnócára bojtárnák,

Jó legelőt szegődök a birkámnak.

Juhász vagyok, vígan őrzöm nyájamat,

Esküvőre most viszik a babámat.

Víg muzsika kihangzik a cserjésben,

Fáj a szívem, maj' meghasad most érte.

2. Ami nap is azt álmodtam:

Három juhom hatot ellett

Van már juhom, van bárányom,

Szerethetsz már kisangyalom.

3. Én vagyok az, aki nem jó

Csárda jajtó nyitogató.

Csárda jajató nyitogató,

Szép asszony szomorító.

14. A tanyába' csak én lakok egyedül... (2006. 07. 04.)

1. A tanyába' csak én lakok egyedül,

Nékem csak a sárgarigó hegedül.

A rigónak az az arányos szája,

Kicsicsergi, ha baj van a tanyában.

2. Kibontották záros ajtóm ablakát,
Elhajtották a juhomnak a javát.
Elhajtották Ugocsa megyében,
Nem néz többet a gazdája szemében.

3. Sír a bárány, bög az anyja,
Bort iszik a bécso gazda.
Bort iszik én, nem pájinkát,
Nem élek én búval, mint más.

Mer' ha búval élnék, mint más,
Megölne ja sírás-rívás.

4. Évagyok az, aki nem jó,
Csárda ajtó nyitogató.
Csárda ajtó nyitogató,
Szép asszony szomorító.

5. Ugat a kutyám a rajna,
Gyön a szeretőm a barna.

Ha barna is, de nem cigány,
Szeret az engem igazán.

14. 1. A tanyába' csak én lakok egyedül... (2006. 07. 12.)

1. A tanyába' csak én lakok egyedül.

Nékem csak a sárgarigó hegedül.
A rigónak az az árányos szájá,
Kifütyöli, ha baj van a tanyában.

2. Kibontották záros ákjom ajtaját,

Elhajtották a juhomnak a javát.
Elhajtották Ugocsa megyében,
Nem néz többet a gazdája szemébe.

3. Ami nap is azt álmodtam:

Három juhom hatot ellett.
Van már juhom, van bárányom,
Szerethetsz már kisangyalom.

4. Igyál betyár, múlik a nyár

Úgyse soká betyárkodsz már.

Elég vót má' húsztendő,

Fogadjon be ja temető!

14. 2. A tanyába' csak én lakok egyedül... (2006. 07. 12.)

1. A tanyába' csak én lakok egyedül,

Nékem csak a sárgarigó hegedül.

A rigónak az az arányos szája,

Kicsicsergi, ha baj van a tanyában.

2. Kibontották záros ajtóml ablakát,

Elhajtották a juhonnak a javát.

Elhajtották Ugocsa megyében,

Nem néz többet a gazdája szemében.

3. Sír a bárány, bög az anyja,

Bort iszik a bacso gazda.

Bort iszik én, nem pájinkát,

Nem élek én búval, mint más.

Mer' ha búval élnék, mint más,

Megölne ja sírás-rívás.

4. Ugat a kutyám a rajna,

Gyön a szeretóm a barna.

Ha barna is, de nem cigány,

Szeret az engem igazán.

5. Évagyok az, aki nem jó,

Csárda jajtó nyitogató.

Csárda ajtó nyitogató,

Szép asszony szomorító.

14. 3. A tanyába' csak én lakok egyedül... (2021. 12. 11.)

1. A tanyába' csak én lakok egyedül,

Nékem csak a sárgarigó hegedül.

A rigónak az az árányos szája,

Kifütyöli, ha baj van a tanyában.

2. Kibontották záros ajtóm ablakát,

Elhajtották a juhomnak a javát.

Elhajtották Ugocsa megyében,

Nem néz többet a gazdája szemében.

3. Sír a bárány, bög az anyja,

Bort iszik a bácsi gazda.

Bort iszik én, nem pájinkát,

Nem élek én búval, mint más.

Mer' ha búval élnék, mint más,

Megölne ja sírás-rívás.

15. Én Istenem adjál esőt... (2021. 12. 11-12.)

1. Én Istenem adjál esőt,

Adj a juhomnak jó legelőt!

Jó legelőt, jó mezőt!

Áldjon meg a Jóisten érte!

Jaj Istenem de meg vertél,

A szeretőmnek nincs már mező.

16. Kint a pusztán van egy kopár legelő... (2021. 12. 11-12.)

1. Kint a pusztán van egy kopár legelő,

Közepibe' van egy gyászos temető.

Arra megyek, arra hajtom a birkám,

Felkeresem a szeretőm sírhantját.

Ráborulok, sírok rajta sokáig,

Míg a fekete halván sárgának nem válik.

17. Kifeküdt a gulya harmat szállásra... (2023. 02. 26.)

1. Kifeküdt a gulya harmat szállásra,

Harmat szállásra.

Aradon lesz vásár, el kéne hajtani

El is kéne menni.

2. Mer' kéne az ára dohánra, pipára

A szeretőmnek szép cifra ruhára.

3. Istenem, teremtőm, adjál egy kis esőt,

Nincsen a juhoknak jó legelő mező.

Jó legelő mező, hagy legelje ő most,

Csak már téged nézlek, hogy igaz szeretőm voltál.

17. 1. Kifeküdt a gulya harmat szállásra... (2023. 12. 29.)

1. Kifeküdt a gulya harmat szállásra,
Aradon lesz vásár, el kéne hajtani
El is kéne adni.
2. Mer' kéne jaz ára dohánra, pipára
A szeretőmnek szép cifra ruhára.
3. Elszaladt a gulya, elszaladt a ménés.
Gyerünk most utána, hozzuk vissza végleg.

18. Pallagon legel a juhomm... (2023. 08. 23.)

1. Pallagon legel a juhomm,
Várjál kisangyalom engem.
Engem válasszál magadhoz,
Ne a birkát hajtogasd most!

18. 1. Pallagon legel a juhomm... (2023. 12. 30.)

1. Pallagon legel a juhomm,

Kisangyalom mostan mondom:

Eridj hát, térítsd meg az elejét,

Le ne legeleje a rózsá levelét.

2. Amott, amott ki van amott,

Ki tanyája van már most ott?

Vagy az enyém, vagy a másé,

Vagy a kedves pajtásomé.

18. 2. Pallagon legel a juhóm... (2024. 04. 20.)

1. Pallagon legel a juhóm,

Kisangyalom mostan mondom:

Eridj most már, térítsd meg az elejét,

Le ne legeleje a rózsá levelét.

Elmegyek én megtérítem a nyájam

Most már nékem nincsen maradásom.

18. 3. Pallagnak indult a birkám... (?)

1. Pallagnak indult a birkám

Szépen szól a csengő rajta.

Azt veri ki mind a két oldalára

Hogy Darócon nincsen szép lány számomra

19. Leégett a szentpéteri hodály... (2023. 08. 23.)

1. Leégett a szenpéteri hodály,
Beleégett három juhászbojtár.
Három juhászbojtárnak szerszámjá,
Számadónak sallangos bundája.

2. Barna kislán ne keresd a hodályt.
Nem tanálod, csak a sírhantját.
Ültess oda szegfűt meg rezedát,
Locsolgasd, hogy el ne hervadjon már.

20. Legén, legén, szegény juhászlegény... (2023. 08. 23.)

1. Legén, legén, szegény juhászlegény,
Tele pénzzel van-e nálad erszény?
Ha nincs nálad, vedd meg tőlem a szegénységed.
Ráadásul add a feleséged.

2. Neked adnám, hogyha vóna pénzed.

De nincs neked semmire se való.

Nincsen pénzem, nincsen nékem semmim,

Szegény vagyok, mint a templom egerei.

21. Gulyás, gulyás, hortobágyi gulyás... (2023. 08. 23.)

1. Gulyás, gulyás, hortobágyi gulyás,

Nincsen néki se szűrje, se baltád.

Általvetett tulipános szűre,

Véle itt van mind a kettő érte.

2. Általvetett tulipános a szűröm,

Gyócs az ingem, bő ingujjam felgyűröm.

Felgyűrhetem, mer' fehér az én karom,

Azzal ölelem a kedves galambom.

22. De meguntam ezt az urat szolgálni... (2023. 08. 23.)

1. De meguntam ezt az urat szolgálni,

Ezt a tanyát, sáros tanyát százszor végig sétálni.

Megfogadom az élő, igaz Istenemnek:

Több esztendőn nem fogom már szolgálni.

De játszott az az óra, az a nap,

Amikor mink drága babám megismertük mi egymást.

Bárcsak soha meg ne ismertelek vóna,

Hogy ne vónék a szerelem bujdosója.

23. András-napja van már... (2023. 12. 30.)

1. András-napja van már

El kell költözködnöm,

Ki kell költözködnöm.

De meguntam má' mostan

Ezt az urat szolgálni.

Ezt az urat szolgálni.

2. De játszott az az óra, az a nap,

Amikor mink drága babám megismertük mi egymást.

Bárcsak soha meg ne ismertelek vóna,

Hogy ne vónék a szerelem bujdosója.

3. Amott, amott ki van amott,

Ki tanyája van már ottan?

Vagy az enyém, vagy a másé,

Vagy a kedves barátomé.

24. Esteledik már az idő... (2024. 04. 20.)

1. Esteledik már az idő,

Szállást kérnék, de nincs kitől.

Csipke bokor a szállásom,

Kerek erdő a lakásom.

2. Hozd ki babám szűröm, baltám,

Hagy menjek a nyájam után.

Mer' levágják ártányomat,

Kesely lábú makkanomat.

3. Felment a kondás a fára,

Mákkot rázott az aljáról.

Bri kucukám szőke, manga

Szaladj, szaladj mer' levág a kondás bálta.

25. A gulyások, a gulyások... (2024. 04. 20.)

1. A gulyások, a gulyások

Egy csikósok egy ruhába járnak.

Cifraszűrök, pásztorszűrök

Vállára van akasztva.

26. András-nap után gyön a felleg... (2024. 04. 21.)

1. András-nap után gyön a felleg

Keservesen borongózik.

Borongózik mán a felleg.

Sűrű eső esik benne.

2. Esik eső szép csendesen,

Sír az árva keservesen.

Hogy ne bújdosna most szegény,

Mikor nincsen olyan árva, mint én.

Hogy ne bújdosna most szegény,

Mikor nincsen olyan árva, mint én.

27. Nem akar a vezérürüm legelni... (2024. 10. 26.)

1. Nem akar a vezérürüm legelni,

Nem akar a kisangyalom szeretni

Állj meg betyár, állj meg csak egy szóra

Hol a birka, hol lopott jószág?

Elhajtották Ugocsa megyében

Nem néz többet a gazdája szemébe?

2. Sír a bárány, bög az anyja

Bort iszik a bácso gazda.

Bort iszik én nem pájinkát

Nem élek én búval, mint más.

Mer' ha búval élnék, mint más

Megölne ja sírás-rívás.

27. 1. Nem akar a vezérürüm legelni... (2024. 10. 27.)

1. Nem akar a vezérürüm legelni,

Nem akar a kisangyalom szeretni.

De átkozott az az óra jaz a nap,

Amikor mink drága babám megismertük mi egymást.

Bárcsak soha meg ne ismertelek vóna,

Hogy ne vónék a szerelem bujdosója.

28. Kelj fel betyár ne aludjál... (2024. 10. 26.)

1. Kelj fel betyár, ne aludjál!

Elveszett a csengős bárány.

Nem is alszok, csak pihenek,

Nem is igaz, hogy elveszett.

2. Nem hallom a vezérürüm csengőjét,

Most viszik a szeretőm jegykendőjét.

3. Állj meg betyár, állj meg csak egy szóra

Hol a birka, hol lopott jószág?

Elhajtották Ugocsa megyében

Nem néz többet a gazdája szemébe?

II. Betyárdalok

29. A Vidróczki híres nyája... (2006. 07. 12.)

1. A Vidróczki híres nyája

Csörög-morog a Mátrában.

2. Csörög-morog a Mátrában

Mer' Vidróczkit nem tanálja.

3. Ködlik már a Mátra,

Jeső jakar lenni.

Eső jakar lenni,

Korog a manga nyáj,

Nem akar maradni,

Nem akar maradni.

4. Ne korogj manga nyáj,

Nem mész már te vissza!

Nem mész már te vissza!

Nem fekszel már többet

Cserepes hodályban.

5. Esteledik mán az idő,

Szállást kérnék, de nincs kitől.

Csipke bokor a szállásom,

Kerek erdő a lakásom.

6. Hozd ki babám szűröm, baltám,

Hagy menjek a nyájam után.

Mert levágják ártányomat,

Kesely lábú makkanomat.

7. Felment a kondás a fára,

Mákkot rázott az aljáról.

Bri kucukám szőke, manga

Szaladj, szaladj mer' levág a kondás balta

29. 1. A Vidróczki híres nyája... (2021. 10. 16.)

1. A Vidróczki híres nyája

Csörög-morog a Mátrában.

Csörög-morog a Mátrába'

Mer' Vidróczkit nem tanálja.

2. Esteledik már az idő,

Szállást kérnék, de nincs kitől.

Csipke bokor a szállásom,

Kerek erdő a lakásom.

3. Hozd ki babám szűröm, baltám,

Hadd menjek a nyájam után.

Mert levágják ártányomat,

Kesely lábú makkanomat.

29. 2. A Vidróczki híres nyája... (2021. 10. 16.)

1. A Vidróczki híres nyája

Csörög-morog a Mátrában.

Csörög-morog a Mátrába'

Mer' Vidróczkit nem tanálja.

2. Hozd ki babám szűröm, baltám,

Hagy menjek a nyájam után.

Mert levágják ártányomat,

Kesely lábú makkanomat.

29. 3. A Vidróczki híres nyája... (2023. 12. 29.)

1. A Vidróczki híres nyája

Csörög-morog a Mátrába’.

Csörög-morog a Mátrába’

Mer’ Vidróczkit nem tanálja.

2. Hozd ki babám szűröm, baltám,

Hadd menjek a nyájam után.

Mert levágják ártányomat,

Kesely lábú mak kanomat.

3. Felment a kondás a fára,

Mákkot rázott az aljárú.

Bri kucukám szőke, manga!

Szaladj, szaladj mer’ levág a fényes balta!

30. Igyál betyár, múlik a nyár... (2021. 10. 16.)

1. Igyál betyár, múlik a nyár

Úgyse soká betyárkodsz már.

Elég vót már húsz esztendő,

Fogadjon be *ja* temető.

31. Én loptam el a vármegye hat lovát... (2021. 12. 11-12.)

1. Jaj, de én loptam el a vármegye hat lovát,

Engem keres most az egész nagy világ.

2. Befonom az ostoromat nyolc ágba,

Ráverem a feleségem hátára.

Jaj Istenem, de megszomorítottál,

A szívemre de nagy bánatot hoztál.

Ennyi bánat elég vóna *jegy* lónak,

Elment az én szeretőm szolgálónak.

31. 1. Én loptam el a vármegye hat lovát... (2021. 12. 11-12.)

1. Jaj, de én loptam el a vármegye hat lovát,

Engem gyaláz most az egész nagy világ.

Kisangyalom, befonom az ostoromat *nyóc* ágba,

Ráverem a feleségem hátára.

2. Sír az anyám, sír az apám,

Sír mint a két testvérbátyám.

Ne sírj anyám, ne sírj apám,
Nem sokáig betyárokodok már

ég vót má' húsz esztetendő,
Fogadjon be *ja* temető!

32. Nem messze van ide Kismargita... (2022. 09. 23-25.)

1. Nem messze van ide Kismargita,
Környes-körül folyja *jaszt* a Tisza.
Közepibe Koponyai csárda,
Abba iszik egy betyár magában.

2. Állj meg betyár, állj meg csak egy szóra,
Majd kivallod, hol a lopott birka.
Elhajtották Ugocsa megyében,
Nem néz többet a gazdája szemében.

33. Állj meg betyár, állj meg csak egy szóra... (2022. 09. 23-25.)

1. Állj meg betyár, állj meg csak egy szóra,

Majd kivallod, hol a lopott birka.
Elhajtották Ugocsa megyében,
Nem néz többet a gazdája szemébe.

2. Sír a bárány, bőg az anyja

Bort iszik a bécso gazda.
Bort iszik én nem pájinkát
Nem élek én búval, mint más.

Mer' ha búval élnék, min' más
Megölne ja sírás-rívás.

33. 1. Állj meg betyár, állj meg csak egy szóra... (2023. 02. 25.)

1. Állj meg betyár, állj meg csak egy szóra,

Majd kivallod, hol a lopott birka.
Elhajtották Ugocsa megyében,
Nem néz többet a gazdája szemébe.

2. Ugat, ugat mán a kutyám,

Itt gyönnék az urak most már.

Mind az urak, mind az urak.

Keservesen siratgassa.

3. Sír az anyám, sír az apám,

Sír mintakét testvérbátyám.

Ne sírj anyám, ne sírj apám,

Nem sokáig betyárokodok már.

34. A temető mély árkába... (2022. 09. 23-25.)

1. A temető mély árkában,

Döglött kutyának van helye.

Akasszatok engemet is,

Mindegyiknek barátság is.

35. Búra terem nékem... (2023. 02. 25.)

1. Búra terem nékem a kurtyányi hátár

Soha ne szálljon rá szép szólású mádár!

2. Folyton azt csicsergi, mindig azt danolja:
Gyerünk innen pajtás, nem jó lakni itt már.
3. Mert itt a zsandárok gyakran megfordulnak,
Vasra fognak verni.
El fogok majd menni, nem fogok rab lenni.
4. Testvérek, rokonok, de hűtlenek vattok,
Nehéz rabságomba meg sem látogattok.

36. Nem vagyok én úri családból való... (2023. 08. 23.)

1. Nem vagyok én úri családból való,
Nem kell nékem selyem paplan, takaró.
Cifraszűröm átöleli a karom,
Azzal takarom a kedves galambom.
2. Én Istenem, én Istenem,
Mé' szomorítottál meg?
A szívemre, a szívemre, de nagy bánatot hoztál.
Ennyi bánat elég vóna jegy lónak,
Elment az én szeretőm szolgálónak.

37. Ezüst volt az, de megette a rozsda... (2023. 08. 23.)

1. Ezüst vót az, de megette *ja* rozsda,

Ne csudálkozz, hogy el vagyok hervadva.

Kutya világ mikor érem végedet?

De meguntam benned az életemet.

Nem volt nekem te benned egy víg óráim, egy víg napom,

Rám nézve csak ez az élet unalom.

2. Kibontották záros ákjom ajtaját,

Elhajtották a juhoknak a javát.

Elhajtották Ugocsa megyében.

Nem néz többet a gazdája szemébe.

38. Sír az anyám, sír az apám... (2024. 04. 20.)

1. Sír az anyám, sír az apám,

Sír mintakét testvérbátyám.

Ne sírj anyám, ne sírj apám,

Nem sokáig betyárkodok már

Elég vót má' húsz eszetendő,

Fogadjon be a temető!

2. A temető mély árkába pihennék!

Jaj, de bajos egy vánkoston feküdni.

Sír az anyám, sír az apám, sír mind a kettő.

Ne sírj anyám, ne sem sokáig betyárkodok mán.

38. 1. Sír az anyám, sír az apám... (2024. 04. 21.)

1. Sír az anyám, sír az apám,

Sír mintakét testvérbátyám.

Ne sírj anyám, ne sírj apám,

Nem sokáig betyárkodok már.

Elég vót má' húsz esztendő,

Fogadjon be a temető!

2. A temető mély árkába pihenni,

Jaj, de bajos édesanyám ott hervadni!

Hervadj rózsza, hervadj már most örökre,

Jaj Istenem el kell válni tí tőled.

39. Igyunk arra aki búsul... (2024. 04. 20.)

1. Mer' a könnye földre csordul patakot mos,

Kibe babám gyócsinget mos.

2. Hozd ki a babám az ingemet

Mer a vértől nem láthatod

Nem látod, hogy milyen színű

Piros vérem folyik rajta.

3. Sír az anyám, sír az apám,

Sír mintakét testvérbátyám.

Ne sírj anyám, ne sírj apám,

Nem sokáig betyárokodok már

Elég vót má' hús eszetendő,

Fogadjon be a temető!

40. Iszik a betyár a csapon... (2024. 04. 20.)

1. Iszik a betyár a csapon,
Sír a kisjány az ablakon
Ne sírj kisjány olyan nagyon
Nem ütik a betyárt agyon.

2. Ha ja betyárt agyonütik,
Sárga földbe eltemetik.
Eltemetik sárga földbe
Nem ütik a betyárt agyon.

41. Jaj, de holmi ringy-rongy kapcabetyár... (2006. 07. 12.)

1. Jaj, de holmi ringy-rongy kapcabetyár
Az én vetett ágyamba nem feküdhet, holmi ringy-rongy kapcabetyár.

2. Fekete föld termi a jó búzát,
Sűrű erdő neveli a betyárt.
Betyár vagyok, annak is születtem,
Betyár Leszek, annak is kell, hogy maradjak.

42/A. A csárdába eső esik, csepereg... (2024. 04. 21.)

1. A csárdába eső esik, csepereg

Gesztély Bandi a csárdába kesereg.

Állj meg betyár, állj meg csak egy szóra!

Majd kivallod, hol a lopott birka.

Elhajtották Ugocsa megyében,

Nem néz többet a gazdája szemébe

2. Sír a bárány, bőg az anyja

Bort iszik a bácso gazda.

Bort iszok én nem pájinkát

Nem élek én búval, mint más.

Mer' ha búval élnék, mint más

Megölne ja sírás-rívás.

3. Sír az anyám, sír az apám,

Sír mintakét testvérbátyám.

Ne sírj anyám, ne sírj apám,

Nem sokáig betyárkodok már.

Elég vót má' húsz esztendő,

Fogadjon be ja temető!

42/B. Geszten Jóska, ha felül a lovára... (2024. 04. 21.)

1. Geszten Jóska, ah felül a lovára,

Bevágat a hortobágyi csárdábá

Állj meg betyár, állj meg csak egy szóra!

Maj' kivallod, hol a lopott birka.

2. Elhajtották Ugocsa megyébe,

Nem néz többet a gazdája szemébe.

Sír a bárány, bög az anyja,

Bort iszik a bacso gazda.

Bort iszik én nem pájinkát

Nem élek én búval, mint más.

42/C. Geszten Jóska háromszoros gyilkos... (2024. 04. 21.)

1. Geszten Jóska háromszoros gyilkos

Az élete, de rettentő de kínos.

Állj meg betyár, állj meg csak egy szóra!

Maj' kivallod, hol a lopott birka.

Elhajtották Ugocsa megyében,

Nem néz többet a gazdája szemében.

2. Ugat a kutyám a Rajna,

Gyön a szeretőm a bárna.

Ha barna is, de nem cigány,

Szeret az engem az igazán.

43. Betyárgyerek az erdőbe... (2024. 10. 26.)

1. Betyárgyerek az erdőbe'

Bújdosik a zöld mezőbe.

Hogy ne bújdosna most szegény,

Mikor nincsen olyan árva, mint én

2. Esik eső szép csendesen,

Sír az árva keservesen.

Hogy ne rína kesevesen

Mikor nincsen olyan árva, mint én

III. Bujdosódalok

44. Búra terem nékem... (2021. 12. 11.)

1. Búra terem nékem a kurityányi hátár
Soha ne szálljon rá szép szólású mádár!
2. Mindig azt csicssergi, mindig azt danolja:
Gyerünk innen pajtás, nem jó lakni itt már.
3. El fogok majd menni, nem fogok itt lakni,
Nem fogom már tovább ezt az urat szolgálni.
4. De meguntam ezt az urat szolgálni,
Ezt a tanyát, sáros tanyát százszor végig sétálni.
Megfogadom az élő, igaz Istenemnek:
Több esztendőn nem fogom már szolgálni.

44. 1. Búra terem nékem... (2022. 09. 23.)

1. Búra terem nékem a csernelyi hátár
Soha ne szálljon rá szép szólású mádár!
2. Mindig azt csicssergi, mindig azt danolja:

Gyerünk innen pajtás, nem jó lakni itt már.

3. El fogok majd menni, nem fogok itt lakni,

Nem fogom már tovább ezt az urat szolgálni.

4. De meguntam ezt az urat szolgálni,

Ezt a tanyát, sáros tanyát százszor végig sétálni.

De megfogadom az élő, igaz Istenemnek:

Több esztendő nem fogom már szolgálni.

45. Bújdosik az árva madár... (2022. 09. 23-25.)

1. Bujdosik az árva madár,

Minden erdő szélén leszáll.

Hogy ne bujdokolna szegény,

Mikor nincsen olyan árva, mint én.

2. Esik eső szép csendesen,

Sír az árva keservesen,

Jaj, de bajos az igazi árvának,

Nem borul senki a koporsójára.

46. Amerre én járok még a fák is sírnak... (2024. 04. 30.)

1. Amerre én járok, még a fák is sírnak,
Mer a genge ágai, levele lehullnak.
Húlljatok levelek, húlljatok, rejtsetek el engem,
Mer az én szeretőm mást szeret nem engem.

47. A temető mély árkában... (2023. 02. 26.)

1. A temető mély árkában,
Befeküdni most már nekem úgyis kár.
Temetőnek van már árka
Átbújdosni most már árva.

2. Bújdosik az árva madár,
Minden ágrúl, mindig leszáll.
Szálldosik már minden ágról,
Hogy ne bújdosna most árva.

Árva vagyok, árva vagyok,
De igazi árva vagyok.

(Nevem is Árvai!)

IV. Rabénekek

48. Rimaszombat felől... (2006. 06. 05.)

1. Rimaszombat felől

Fújdogál a szellő

Fújdogál a szellő.

Rossz hírt hallok babám

Magam sorsa felől.

Magam sorsa felől.

2. Rimaszécsi fegyházba'

Huszonnégyen ülnek

Mind a huszonnégyen

Rúlam törvénykeznek.

3. A huszönötödik

Egy szép barna kislány

Göndör hajú kislány.

Kérdi a nevemet,

Mondja, hogy diktáljam nevemet.

4. Ne kérdjed nevemet

Göndör hajú kislány

Arra kérd az Istent

Segíljen ki innen!

Segíljen meg innen!

5. Ki fogok majd menni,

Nem fogok rab lenni.

Szüleim jóságát

Meg fogom köszönni.

6. Testvérek, rokonok

De hűtlenek vagytok.

De hűtlenek vattok

Nehéz rabságomba

Meg sem látogattok.

7. Rászállott a páva

Ja vármegye házára.

Vizet hoz a szájába'

Ja rabok számára.

8. Mosdjunk meg hát rabok,

Mer' porosok vagyunk.

Mert már most mi innen

Ki nem szabadúljunk.

48. 1. Rimaszombat felől... (2006. 07. 12.)

1. Rimaszombat felől

Fújdogál a szellő

Fújdogál a szellő.

Rossz hírt hallok babám

Magam sorsa felől.

Magam sorsa felől.

2. Rimaszécsi fegyházbá'

Huszonnégyen ülnek

Mind a huszonnégyen

Rúlam törvénykeznek.

Rúlam törvénykeznek

3. A huszönötödik

Egy szép barna kislány

Göndör hajú kislány.

Kökény szemű kislány

Kérdi a nevemet,

Mondja, hogy diktáljam nevemet!

4. Ne kérdjed nevemet

Kökény szemű kislány.

Arra kérd az Istent

Segíljen ki innen!

5. Ki fogok majd menni,

Nem fogok rab lenni.

Szüleim jóságát

Meg fogom szolgálni.

(vagy azt is lehet mondani)

Meg fogom köszönni.

6. Testvérek, rokonok

De hűtlenek vagytok.

Nehéz rabságomban

Meg sem látogattok.

(A gyűjtő hatására folytatja)

7. Rászállott a páva

Ja vármegye házára.

Vizet hoz a szájába'

Ja rabok számára.

8. Mosdjunk meg hát rabok,

Mer' porosok vagyunk.

Mert már most mi innen

Meg nem szabadúljunk.

Ki nem szabadúljunk.

48. 2. Rimaszombat felől... (2018.)

1. Rimaszombat felől

Fújdogál a szellő

Hidegen fúj a szellő.

Rossz hírt hallok babám

Magam sorsa felől.

2. Rimaszécsi fegyházbá'

Huszonnégyen ülnek

Mint a huszonnégyen

Rúlam törvénykeznek.

3. A huszönötödik

Egy szép barna kislány

Kérdi a nevemet,

Mondja, hogy diktáljam nevemet.

4. Ne kérdjed nevemet

Göndör hajú kislány

Arra kérd az Istent

Segíljen ki innen!

5. Ki fogok majd menni,

Nem fogok rab lenni.

Anyai jószágát

Meg fogom szolgálni.

6. Testvérek, rokonok

De hűtlenek vattok

Nehéz rabságomba'

Meg sem látogattok.

7. Rászállott a páva

Ja vármegye házára.

Vizet hoz a szájába'

Ja rabok számára.

8. Mosdjunk meg hát rábok,

Mer' porosok vagyunk.

Mer' már most mi innen

Ki nem szabadúljunk.

9. Amott egy fehér ház

Vármegye ja neve.

Amit abba főznek

Keserű a leve.

48. 3. Rimaszombat felől... (2024. 04. 20.)

1. Rimaszombat felől

Fújdogál a szellő

Rossz hírt hallok babám

Magam sorsa felől.

2. Rimaszécsi fegyházba

Huszonnégyen ülnek

Mind a huszonnégyen

Rúlam törvénykeznek.

3. A huszönötödik

Egy szép barna kislány

Göndör hajú kislány.

Kérdi a nevemet,

Mondja, hogy diktáljam nevemet.

4. Ne kérdjed nevemet

Göndör hajú kislán

Árra kérd az Istent

Segíljen ki innen!

5. Ki fogok majd menni,

Nem fogok rab lenni.

Anyai jóságát

Meg fogom köszönni.

6. Testvérek, rokonok

De hűtlenek vattok.

Nehéz rabságomba

Meg sem látogattok.

7. Rászállott a páva

Ja vármegye házára.

Vizet hoz a szájába'

A rabok számára.

8. Mosdjunk meg hát rabok,

Mer' porosok vagyunk.

Mert már most mi innen

Ki nem szabadulunk.

48. 4. Rászállott a páva... (2021. 12. 11.)

1. Rászállott a páva

Ja vármegye házára.

A vármegye házára.

Vizet hoz a szájába

Á rabok számára.

2. Mosdjunk meg hát rabok,

Mer' porosok vagyunk.

Mer' porosok vagyunk.

Mert már most mi innen

Ki nem szabaduljunk.

Meg nem szabadúljunk.

3. Amott a vármegye

Hat lovával keres,

Mind a kettő keres.

Engemet már most már

Soha többet ne keress!

Soha többet ne keress!

48. 5. Rászállott a páva... (2021. 10. 16.)

1. Rászállott a páva

Ja vármegye házára

Vizet hoz a szájába

A rabok számára.

2. Mosgyunk meg hát rabok,

Mer'porosok vagyunk

Mert már most mi innen

Ki nem szabadúljunk.

3. Istenem, Teremtőm

Adjál egy kis esőt!

Hogy legyen a birkámnák

Jó legelő mező.

48. 6. Sírnak már mostan eleget... (2023. 08. 23.)

1. Sírnak már mostan eleget,

Mind a tizenketten.

Mind a tizenketten

Rúlam törvénykeznek.

2. A tizenharmadik

Egy szép barna kislyán

Kérdi a nevemet,

Mondja, hogy diktáljam nevemet.

3. Ne kérdjed nevemet

Göndör hajú kislyán

Árra kérd az Istent

Segéljen ki innen!

4. Ki fogok majd menni,

Nem fogok rab lenni.

Anyai jóságát

Meg fogom köszönni.

5. Testvérek, rokonok

De hűtlenek vattok,

Nehéz rabságomban

Meg sem látogattok.

48. 7. Mind a tizenketten rúlam törvénykeznek... (2023. 12. 30.)

1. Mind a tizenketten

Rúlam törvénykeznek.

Rúlam törvénykeznek.

A tizenharmadik

A nevemet kérdezi.

2. Mondja, hogy kérdezem nevedet,

Diktáljam nevemet.

Árra kérd az Istent

Segéljen ki innen!

3. Ki fogok majd menni,

Nem fogok rab lenni.

Anyai jószágát

Meg fogom köszönni.

4. Testvérek, rokonok

De hűtlenek vattok,

Nehéz rabságomban

Meg sem látogattok.

5. Rászállott a páva

Ja vármegye házára

Vizet hoz a szájába

A rabok számára.

6. Mosdjatok meg hát rabok,

Mer' porosok vagytok.

Mert már most mi innen

Ki nem szabduljunk.

48. 8. Amott jönnek az urak... (2023. 12. 30.)

1. Amott *gyönnek* az urak

Mind a huszonnégyen.

Mind a huszonnégyen

Rúlam törvénykeznek.

2. A huszonötödik

Egy szép barna kislány.

Kérdi ja nevemet,

Mondja, hogy diktáljam nevemet.

3. Ne kérdjed nevemet

Göndör hajú kislány!

Arra kérd az Istent,

Segíjjen ki innen!

4. Ki fogok majd menni,

Nem fogok rab lenni.

Anyai jóságát

Meg fogom köszönni.

49. Kassa felől hidegen fúj szél... (2006. 06. 05.)

1. Kassa felől hidegen fúj a szél.

Ázik-fázik a rozmaring levél.

Az árokba ja fűszál is reszket,

Sirass kedves kisangyalom a fegyházba visznek!

2. Maj' ha kiszabadúlok a fegyházból,
Leveszik a vasat a kezemről,
Akkor mondja valaki szemembe:
Vótam-e *jelzárva ja* az újhelyi tömlöcbe.

3. Vótam biz én, jaj de megsápadtám,
Amikor azt a két csillágot láttam.
Arra sétált a kedves galambom,
Nem szóllaltam hozzája *ja* róstélyos ablakon.

4. Az újhelyi tömlöc kőből van kirakva,
De sok édesanya sírva sétál el alatta.
Ne sírj édesanyám ki fogok még menni,
Szüleim jóságát meg fogom szolgálni.

49. 1. Kassa felől hidegen fúj szél... (2023. 02. 26.)

1. Kassa felől hidegen fúj a szél,
Ázik-fázik a rozmaring levél.

Az árokba *ja* fűszál is reszket,
Sirass kedves kisangyalom a fegyházba visznek.

2. Ha kiszabadúlok a fegyházból,
Leveszik a vasat a kezemről,
Akkor mondja valaki szemembe:
Vótam-e jelzárva *ja* az újhelyi tömlőcben.

3. Vótam biz én, jaj de megsápadtám,
Amikor azt a két csillágot láttam.
Arra sétált a kedves galambom,
Nem szállaltam hozzája *ja* róstélyos ablakon.

4. A kassai tömlőc kőből van kirakva,
De sok édesanya sírva sétál el alatta.
Ne sírj édösanyám ki fogok még menni,
Anyai jóságát meg fogom köszönni.

50. Állj meg holló, állj meg... (2023. 02. 25.)

1. Állj meg holló, állj meg,
Hagy üzenjek véled.
Apámnak, anyámnak,

Jegybéli mártámnak,

Hogy üzenjek véled.

2. Ha kérdi, hogy vagyok,

Mondjad, hogy rab vagyok.

Az újhelyi tömlőben

Térgyik vasba' vagyok.

3. Sír az anyám, sír az apám,

Sír mint a két testvérbátyám.

Ne sírj anyám, ne sírj apám,

Nem sokáig betyárkodok már.

Elég vót má' húsz esztendő,

Fogadjon be *ja* temető!

50. 1. Állj meg holló, állj meg... (2023. 12. 29.)

1. Állj meg holló, állj meg,

Hagy üzenjek veled.

Apámnak, anyámnak.

Jegybéli mártámnak,

Szép szeretőm.....

2. Ha kérdi, hogy vagyok,
Mondjad, hogy rab vagyok.
A szabolcsi udvarában
Tértyik vasba' vagyok.
3. Ne sírj anyám, ne sírj apám,
Nem sokáig betyárkodok már.
Elég vót má' húsz esztendő,
Fogadjon be ja temető!

50. 2. Ha kérdi, hogy vagyok... (2024. 04. 24.)

1. Ha kérdi, hogy vagyok,
Mondjad, hogy rab vagyok.
Az edelényi fegyházba
Tértyig rab rab vagyok
2. Istenem, Teremtőm
Adjál egy kis esőt
Nincsen a juhoknak
Jó legelő mező.

51. Tömlőcajtó hulljon le rólad a zár... (2023. 08. 23.)

1. Tömlőcajtó hulljon le rólad a zár,
Csak még egyszer lehetnék szabad madár.
De átkozott az az óra, az a nap,
Amikor mink drága babám megismertük mi egymást.

Bárcsak soha meg ne ismertelek vóna,
Hogy ne vónék a szerelem bujdosója.

Ilyen-olyan a szerelem virága,
Tizenhárom felé hajladozik az ága.

V. Szerelmi dalok

52. Ebből a tóbul már mind kifogyott a víz... (2021. 10. 16.)

1. Ebből a tóbul már
Mind kifogyott a víz,
Mind elfogyott a víz.
Már én hozzám mostan
Drága babám ne bízz
Ne bízz, ne bízz!

2. Ha bíztál is hozzám,

Nem ér már az semmit.

Sej-haj száraz a fa, se kinek levele nincs.

3. Ne sírj anyám, ne sírj apám!

Nem sokáig betyárokodok már.

Elég vót már húsz esztendő

Fogadjon be *ja* temető.

53. Befonom az ostoromat nyolc ágba... (2021. 10. 16.)

1. Befonom az ostoromat nyóc ágba,

Ráverem a feleségem hátára

(ami nincsen ugye)

Ráverem a feleségem hátára

Most már rózsám fogadd el az orcába.

Mér' csinálsz te ilyeneket te jószágom?

Ostort versz rám, mind a cseléd hátára.

53. 1. Befonom az ostoromat nyolc ágba... (2023. 12. 30.)

1. Befonom az ostormat nyóc ágbá,
Ráverelem a feleségem hátára.
Asszony mostan keresd meg az írígyem,
El nékem már nincs tovább az éltetemben.

2. De játszott az az óra, az a nap,
Amikor mink drága babám megismertük mi egymást.
Bárcsak soha meg ne ismertelek vóna,
Hogy ne vónék a szerelem bujdosója.

54. Féltelek én téged... (2021. 12. 11-12.)

1. Féltelek én téged
Égő napsugártól.
Féltem én a szerelmedet
Az elhervadástól.

2. Elhervadt a rózsza,
Melynek töve nincsen.
Én is elhervádok,
Mert szeretőm nincsen.

3. Hervadj rózsza, hervadj!

Mert az enyém nem vagy.

Míg az enyém vótál,

Hú szerető voltál.

Ilyen-olyan szerelem virága

Tizenhárom felé hajladozik az ága.

4. De meguntam ezt az urat szolgálni,

Ezt a tanyát, sáros tanyát, mocskos tanyát százszor végig
sétálni.

Megfogadom az élő, igaz Istenemnek:

Több esztendőn nem fogom már szolgálni.

54. 1. Féltelek én téged... (2021. 12. 11-12.)

1. Féltelek én téged

Égő napsugártól.

Féltem én a szerelmedet

Az elhervadástól.

2. Elhervad a rózsza,

Melynek töve nincsen.

Én is elhervádok,

Mert szeretőm nincsen.

3. Hervadj rózsá, hervadj!

Mert az enyém nem vagy.

Míg az enyém vótál,

Hű szerető voltál.

4. Ilyen-olyan a szerelem virága,

Tizenhárom felé hajladozik az ága.

De játszott az az óra, az a nap,

Amikor mink drága babám megismertük mi egymást.

54. 2. Féltelek én téged... (2022. 09. 23-25.)

1. Féltelek én téged

Égő napsugártúl.

Égő napsugártúl.

Féltem én a szerelmedet

Az elhervadástól.

2. Ebből a tóból már

Mind kifogyott a víz.

Már én hozzám mostan

Drága babám ne bízz.

3. Ha bízta is hozzám,

Nem ér más az semmit.

Sej-haj száraz a fa,

Sej kinek levele nincs.

55. Átkozott szerelem, mért gyötresz te engem... (2023. 02. 26.)

1. Átkozott szerelem,

Áj te vagy most velem.

Én vagyok, én néked

Igazi szerelmed.

56. Jaj Istenem, de megszomorítottál... (2023. 02. 26.)

1. Jaj Istenem, de megszomorítottál,

A szívemre, de nagy bánatot hoztál.

Ennyi bánat elég vóna egy lónak,

Elment az én szeretőm szolgálónak.

Jaj Istenem, de megszomorítottál,

Elment az én szeretőm szolgálónak.

2. Ebből a tóbul már

Mind kifogyott a víz,

Már én hozzám mostan

Drága babám ne bízz!

3. Ha bízta is hozzám,

Nem ér máⁿ az semmit.

Sej-haj száraz a fa, se kinek levele nincs.

Ilyen-olyan a szerelem virága,

Tizenhárom felé hajladozik az ága.

57. De átkozott az az óra, az a nap... (2023. 12.30.)

1. De játszott az az óra, az a nap,

Amikor mink drága babám megismertük mi egymást.

Bárcsak soha meg ne ismertelek vóna,

Hogy ne vónék a szerelem bujdosója.

2. De játszott az az óra, az a nap,
Amikor mink drága babám megismertük mi egymást.
Bárcsak soha meg ne ismertelek vóna,
Hogy ne vónék a szerelem bujdosója.

58. Jaj Istenem, de megszomorítottál... (2024. 10. 27.)

1. Jaj Istenem, de megszomorítottál,
A szívemre, de nagy bánatot hoztál.
Ennyi bánat elég vóna egy lónak,
Elment az én szeretőm szolgálónak.

Én Istenem fordítsd meg a csillagot,
Hagy ölelje a szegény a gazdagot.

59. Szerencsétlen esztendőbe születtem... (2024. 04. 20.)

1. Szerencsétlen esztendőbe születtem,
Dajkám se vót, mégis felnővekedtem.
Úgy nyöttem fel, mint az erdőn a gomba,
Sej-haj vót szeretőm má húsz éves koromba.

Mostoha lett még az édesanyám is,
Sej-haj száraz ágrúl elszáll még a madár is.

VI. Bordalok, mulatódalok

60. A kocsmába én járok már... (2021. 12. 11-12.)

1. A kocsmába én járok már mulatni,
Én utánam kisangyalom sírva ne járjon már senki se.
Sír az anyám, sír az apám énért.
Barna babám most felejts el éntűlem.
2. Én tűllem már barna babám elbúcsúzhatsz
Soha többet má' ne találkozzunk együtt.

61. Igyunk arra aki búsul... (2022. 09. 23-25.)

1. Mer' a könnye földre csordul patakot mos,
Kibe babám gyócsinget mos.

62. Bort iszik az útonjáró... (2023. 12. 30.)

1. Bort iszik az útonjáró,
Akár szegény, akár báró.
De meg többet a tekenőcsináló.

2. Sír a bárány, bőg az anyja
Bort iszik a bácsó gazda.
Bort iszik én nem pájinkát
Nem élek én búval, mint más.

Mer' ha búval élnék, min' más
Megölne ja sírás-rívás.

3. Én vagyok az, aki nem jó
Csárda jajtó nyitogató.
Csárda jajató nyitogató,
Szép asszony szomorító.

62. 1. Bort iszik az útonjáró... (2024. 04. 20.)

1. Bort iszik az útonjáró,
Akár szegény, akár báró.
De még többet a tekenőcsináló.

2. Igyál betyár múlik a nyár

Már úgyse soká betyárkodsz már.

Elég vót má' húsz esztendő

Fogadjon be ja temető!

VII. Csúfoló dalok

63. Hallod rózsám, mit durúzsol a szúnyog... (2023. 12. 30.)

1. Hallod rózsám, mit durúzsol a szúnyog,

Még az éjjel lábad közé beszúrok.

Kár vóna még odaszúrni szúrni szegénynek,

Gyenge még a pinaszőri kefének.

VIII. Ballada részletek

64. Rásütött a Nap a báróné házára... (2021. 12. 11-12.)

1. Jaj, de rásütött a Nap a báróné házára,

Kikönyököl a báróné léjánya.

Én Istenem mé' lettem báró lánya?

Mér' nem lettem juhászlegény babája?

Én Istenem fordítsd meg a csillagot,

Hagy ölelje a szegény a gazdagot.

64. 1. Rásüt a nap a báróné házára... (2023. 12. 30.)

1. Rásüt a nap a báróné házára.

Kikönyököl a báróné leányja.

Én Istenem, mér' lettem báró lányá,

Mé' nem lettem juhászlegén babája?

2. Jaj, de régen kifaragták ezt a fát,

Akire a juhászbojtárt akasszák.

Fújja *ja* szél gyócs ingét, gyócs gatyáját,

Mé' szerettem Szendre báró leányát?

65. Szépen legel a kisasszon gulyája... (2023. 02. 25.)

1. Szépen legel a kisasszon gulyája,

Maga sétál a kisasszony utána.

Már messzerül kiáltja *ja* gulyásznak:

Szívem gulyás, terítsd le *ja* subádat!

Leterítem, ráülhet a báróné,
Én Istenem szeretője lett vóna.

2. Én Istenem fordítsd meg csillagot,
Hagy ölelje *ja* szegény a gazdagot.
Jaj, de régen kifaragták ezt a fát,
Akire *ja* juhászbojtárt akasszák.

Fújja *ja* szél a gyócs ingét, gyócs gatyáját,
Mé' szerettem Szendre báró leányát?

Képmelléklet

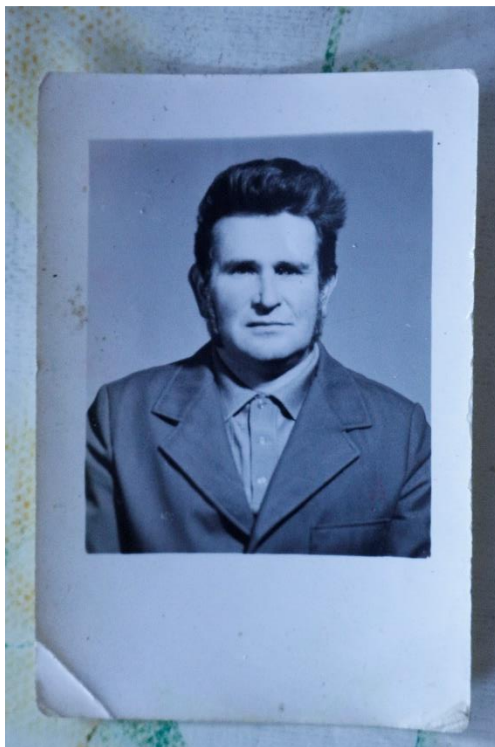
Árvai Sándor juhászkampója (Saját felvétel: 2024. 04. 20.)

Pergők Árvai Sándor gyűjteményéből. (Saját felvétel: 2024. 10. 27.)

Árvai Sándor, apja id. Árvai Sándor és nagybátyja Árvai Imre társaságában – saját fotógyűjteményéből
(Saját felvétel: 2024.10.27.)

Árvai Sándor fiatalon (Saját felvétel: 2024. 10. 27.)

Árvai Sándor otthonában (Saját felvétel: 2024. 10. 27.)

Harmónia (Nagy Gábor felvétele: 2021.)

Árvai Sándor juhkampójával (Saját felvétel: 2023. 12. 28.)

Látkép Árvai Sándor lakásából. (Első gyűjtés: Kiss Zente felvétele: 2021. 10. 16.)

Egy élet (Saját felvétel: 2024. 04. 21.)

Árvai Sándor (Első gyűjtés: Kiss Zente felvétele: 2021. 10. 16.)

Az kutatott és a kutató / Árvai Sándor és Imre-H. András (Mester Róbert felvétele: 2022. 09. 25.)

Portré Árvai Sándorról 2024. április 21-én, 88. születésnapján (Saját felvétel: 2024. 04. 21.)